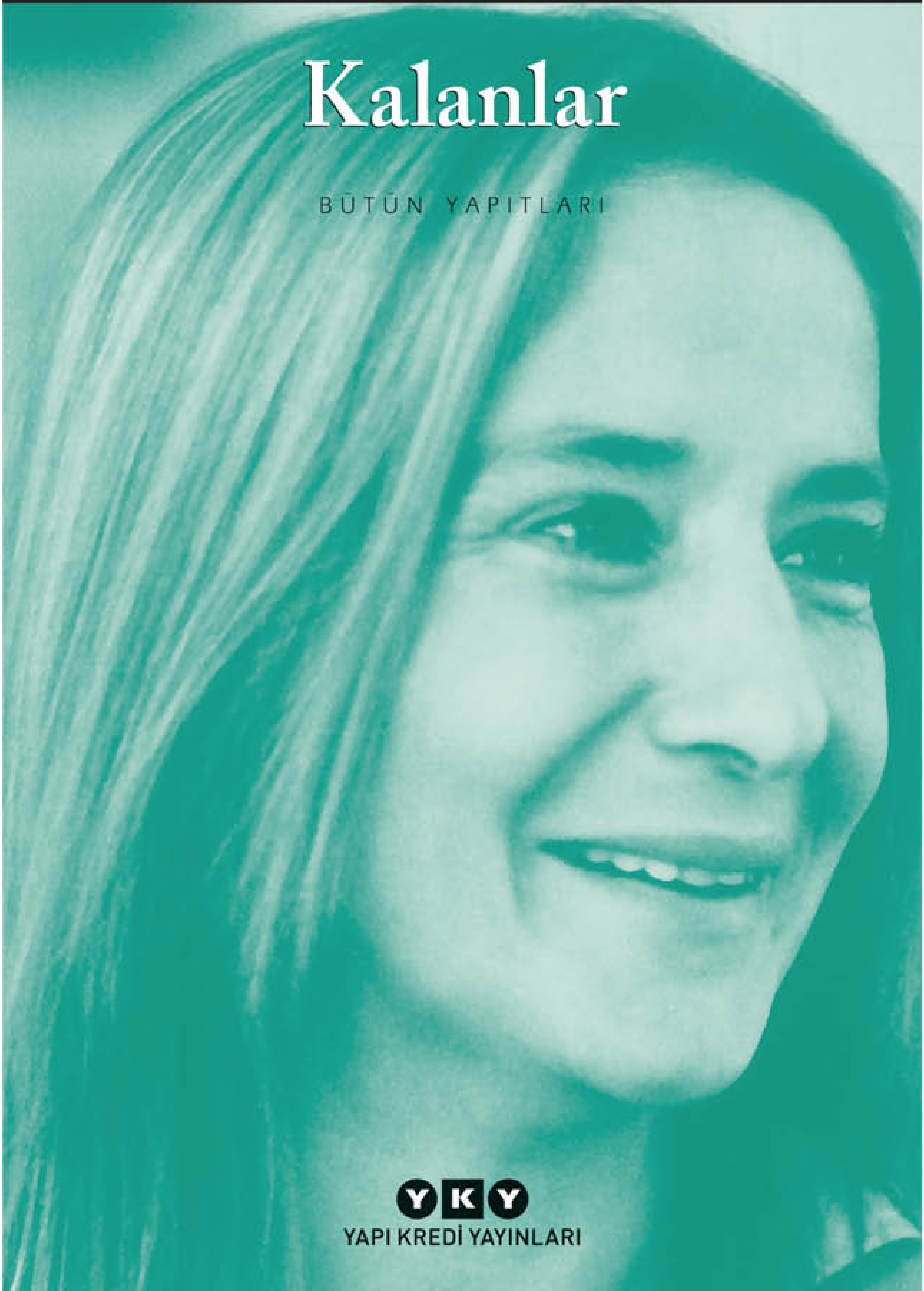
Tezer Özlü

Kalanlar

BÜTÜN YAPITLARI

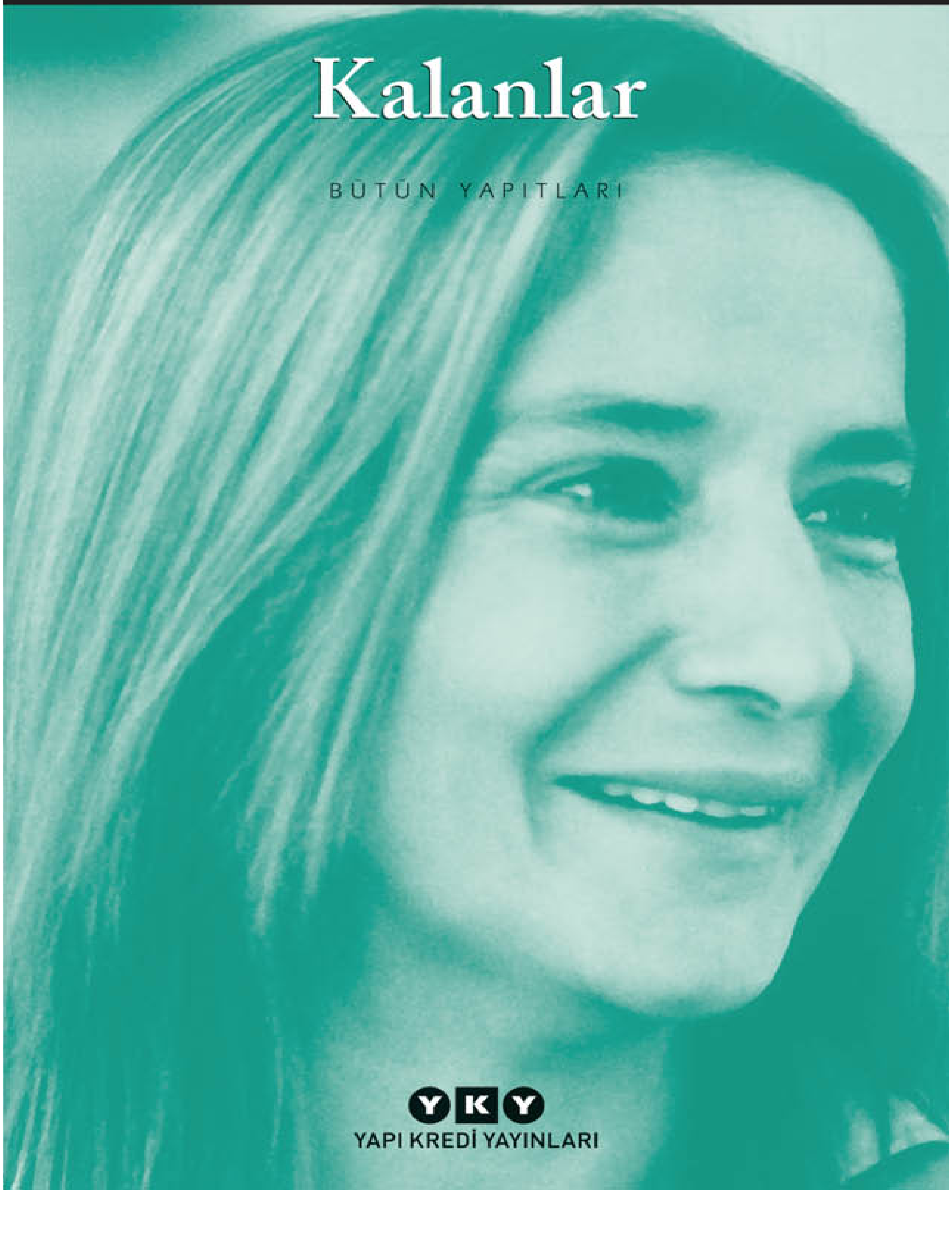
YKY

YAPI KREDİ YAYINLARI

Tezer Özlü

Kalanlar

BÜTÜN YAPITLARI

YAPI KREDİ YAYINLARI

TEZER ÖZLÜ

Kalanlar

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 493
Edebiyat - 65

Kalanlar / Tezer Özlü

Kitap editörü: Murat Yalçın

Kapak tasarımı: Nahide Dikel

1. baskı: 1990 (Ada Yayınları)
YKY'de 1. baskı: İstanbul, Nisan 1995
15. baskı: İstanbul, Nisan 2015
ISBN 978-975-08-2745-7

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 142 Odakule İş Merkezi Kat: 3 Beyoğlu 34430 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr

Not: Bu kitaptaki metinlerin birçoğu Almanca yazılmış ve Sezer Duru tarafından Türkçeye çevrilmiştir.

Önsöz Yerine

TEZER'DEN KALANLAR

I.
Bu kitapta Tezer'den kalanlar var.
Ardında bıraktıkları. Yaşadığı anların notları.
Hiçbiri yayımlanmamış.
Ama yayımlanmak üzere yazılmış.
Evet, anları severdi Tezer.
Onları yazdı. Acıyla, yalnızlıkla,
ama aynı zamanda coşkuyla, aşkla dolu anlarını.
Anlarının anılarını.
Başkaldırma anlarının.

II.
İçiçe geçen yaşamlar vardır.
El-örgüleri gibi.
Bu örülen giysi sizin sırtınızda da olabilir,
karşınızdaki bir insanın sırtında da.
Renk renk motifler. Ya da düz
Hangi motif nerde başlıyor, nerde bitiyor
çıkaramadığınız.
Ama bir yerinden çekip koparmaya bakın.
Örgü sökülür, eğer sararsanız
adına ÇİLE denilen bir yumağı oluşturur.
Çocukluğundan ölümüne değin
tanıdığım Tezer'in yaşamını düşündüğümde
niçin bilmem (özellikle ölümünden sonra) kafamda hep

bu örgü imgesi oluşuyor.
Bu son kitabını yayıma hazırlarken,
bir gece, beni tepeden tırnağa ürperten
şu parçayla karşılaştım:

“Ceset kokmuş ettir. Güzel, peki peynir ne? Sütün
cesedi. Durmadan içeriye girip çıkanlar. Her hastanın
sayısız iyileştiricisi var. Kahvaltıdan sonra akıl verenler,
öğle yemeğinden sonra akıl verenler. Kente eşlik
edenler, bir mağazaya eşlik edenler, ormana eşlik
edenler ve her gün burada oturan ve kazaklar ören
sayısız iyileştirici. Sayısız ipek, pamuklu ve yünlü
kazak örülüyor, karışık iplikle, renkli motiflerle
yapılanları da var, kimbilir ne zaman ve
hangi amaçla giyilecekler?

Klinikte beş ya da on yıl geçirenler, mutfak ya da
bahçede çalışmaya hak kazanıyorlar.
Geldim. Doğru bahçeye koştum. Ağzıma üç yaprak verildi,
zehirlendiğimi sandım. Akşamın yaklaştığının farkına
varamadım. Sayısız parçalara bölünüşümü, benimle
birlikte dünyanın da parçalanışını anımsıyorum.”

III.
İnsan olmanın kolay olmadığını bilen,
bunun savaşımını veren bir kişiliği vardı.
Durmaksızın, toplumun, insanlar arası
yozlaşmış ilişkilerin örgülerini sökmek istedi.
Elinden geldiğince de gerçekleştirdi bunu.
Her cümlesinde çektiği çilenin örgüsü, ipliği vardır.

IV.
Yaşamın Ucuna Yolculuk*’u Berlin’de bulunduğu*
sırada Almanca olarak yazmıştı.
Kendisine 1983 Marburg Yazın Ödülü’nü kazandıran

bu yapıtının adı Bir İntiharın İzinde*'ydi.*
İsviçre'de Türkçe olarak yeniden yazdığı
metni okur okumaz
şu mektubu göndermiştim kendisine:

*"*Bir İntiharın İzinde *müthiş bir kitap*
Çok müthiş bir kitap.
Yıllar var ki böyle bir metin okumadım.
Bana gençlik yıllarımda, Rimbaud'yu, Lautreamont'u,
daha sonra Kafka'yı, Rilke'yi,
Hölderlin'i keşfettiğim günleri yaşattı.
Çok ender yaşanılan kimi aşklar gibi.
Öyle bir aşk yaşamışsındır ki,
bir daha artık böylesini yaşayamam dersin.
Aşk sözcüğüne anlamını veren,
bedenin tüm hücrelerinde,
sinirlerinin her atomunda duyduğun bir duygudur.
Sonra, bir gün, bir rastlantı, yeniden aynı heyecan,
aynı coşku, aynı yoğunlukta yaşanan anlar...
İnanamazsın. Bir düşteyim sanırsın.
Kitaplar da benim için öyledir.
Eski aşklara dönemezsin, ama eski kitaplara
dönebilirsin. (Kitapların ölmezliği burdan mı gelir?)
Bu nedenle de yıllar var ki, yalnız eski aşklarımı
okuyorum.
Dostoyevski'yi, Kafka'yı, Rimbaud'yu...
İlk kez, yıllar var ki ilk kez,
bugüne değin okumadığım bir kitap,
daha kitap bile olmamış bir metin
bende böylesi bir duygu yarattı (...)
Bir rastlantı mı,
Svevo'nun Zeno'sunun redaksiyonunu bitirdiğimin
ertesi günü seninkine başladım.
Şimdi, ikisi aynı anda diziliyor, aynı anda çıkacak."[1]

Kendisinin de çok sevdiğini bildiğim Céline'in,
Gecenin Ucuna Yolculuk *adlı romanının bir*
sözcüğünü değiştirerek önerdiğim adı benimsedi.
Ama ben, nasıl bilebilirdim,
bu kitabının yayımlanışıyla,
Tezer'in, bu kez, gerçekten yaşamın ucuna doğru
yolculuğa çıkacağını?

V.
Berlin, 19 Kasım 1982 günlü notunda şöyle diyor:
"Unutma: Dostların hep yazarlardı.
Öyle de kalacaklar."
"Dostların" diyor; "Aşkların" da diyebilirdi.
Yaşamın Ucuna Yolculuk, *üç aşk öyküsü gibidir.*
Üç, posthume aşk öyküsü:
Svevo, Kafka, Pavese.
Gönül verdiği, ya da gönlünü gerçekten kaptırdığı
yazarlardı bunlar.
Onların çektiği acıya, yalnızlığa başkaldırıyordu.
Kendi çektiği acılara, katlandığı yalnızlıklara,
baskılara karşı başkaldırdığı gibi.
Svevo'nun Trieste'de; Kafka'nın Prag'da;
Pavese'nin Stefano Belbo'da, Torino'da izlerini sürdü.

Bu yazarların romanları, öyküleri, günlükleri,
mektupları yetmiyordu ona.
Yaşadıkları, soluk aldıkları ve öldükleri yerleri
yaşamak, oralarda soluk alıp vermek istiyordu.
Yaşamın Ucuna Yolculuk, *işte böylesi bir solumanın*
kitabıdır.
Burda da sınırları zorladı: gönül verdiği,
büyük bir tutkuyla bağlandığı bu üç yazarı
yalnızca birer yazar olarak görmek istemedi.
(Bunun için kitapları yeterliydi. Ama o...)

Yaşamlarını aradı – bulamayacağını bile bile.
Yaşamın Ucuna Yolculuk*'un benzersizliği de bundan kaynaklanıyor.*
Bir acıma duygusuyla yaklaşmıyordu bu yazarlara.
Kafka'nın iktidarsızlığı, Pavese'nin eşcinsel yalnızlığı değildi Tezer'i çeken. Onların yapıtlarında dile gelen, çaresizliğe, saçmalığa, hem kendi adına, hem onlar adına karşı çıkıyordu.
Coşkuyla, aşkla, başkaldırıyla dolu,
dopdolu bu genç insan,
bu yazarlarda, gariptir, bir benzerini buluyordu.
Sanki kendinde, onlara (ve onlar gibilere) sunabileceği bir yaşam iksiri bulunduğuna inanmıştı.
Tüm acılara karşı,
tüm yalnızlıklara karşı bir panzehir.
Kendi yalnızlığını,
kendi acılarını sağıltamayan bir panzehir.
Yoluna çıkan, erkek, kadın, tüm çaresizlere
sunmak istediği buydu.
Tüm yazdıkları, Yaşamın Ucuna Yolculuk *gibi,*
ardında bıraktığı bu notlar,
aforizmalar, parçalar, bunun kanıtıdır.

Kuşkusuz, bir yazarın, hiçbir zaman, hiçbir kanıta gereksinimi yoktur.
Yazdıkları, ya yaşamla örtüşür, ya da düşlerle.
Ya da her ikisiyle.
Burda, yaşamla örtüşen sözcüklerle karşı karşıyayız.

VI.
En korktuğu, en tiksindiği şey baskıydı.
Her tür baskı.
Her tür baskının insanın özünü yok ettiğine inanmıştı.
Bir döneminde yaşadığı elektroşoklar da bir baskıydı.

Tüm baskıcıları faşist olarak niteliyor.
Bu nedenle,
elektroşokları uygulayanlar dahil.
Haksız mı?
— Baskıya başkaldıran her zaman haklıdır.
Onun yaşamı ve yapıtıyla ilgili başka ne diyebilirim?
Onun burda yazdıklarından başka?
Kendi üstündeki giysinin örgüsünü çözen
ve yazdıklarında kendi çırıl-çıplak gerçeğini
okuruna sunmak isteyen,
bu anlamda korkusuz,
ender yazarlardan biriydi.
Ölümün kokusunu (korkusunu değil)
çok genç yaşlarda içine çekmişti.
Bu nedenle olsa gerek, yaşamakla yazmak arasındaki
sınırı silmek istemişti.
Genç yaşta öleceğini bilircesine, yılları değil,
anları seçmişti yaşam sürecinin birimi olarak.
İşte bir örnek:
"Ben bendim. Zaman yaşanmış zamandı.
Birkaç yaşanmamış gün de eklenmişti bu zamana.
Kemerle bağlanmıştım. Acılarım vardı..."

Acılarından kalanlardır bu kitapta okuyacaklarınız.

F. E.
Şubat 1989

1 Tezer'in sonradan kendi izniyle Yaşamın Ucuna Yolculuk başlığını alan kitabın dizgi ve baskısı sırasında yurt dışındaydım. Bu baskı, öylesine yanlışlarla doluydu ki, tümü SEKA'ya gönderildi. Böylece Zeno ile birlikte yayımlanamadı. Yaşamın Ucuna Yolculuk'un "ilk" baskısı, aslında ikinci baskıdır.

YENİ BULUNTULAR

Çağrı

BU ODADA neden bulunuyorum? Kırmızı, siyah çizgilerin iç içe girdiği örtüye bakıyorum. Tahtadan yapılmış masa. Şimdi gelecekler. Beni götürecekler. Bilemiyorum. Kırmızı kanlara bulanmış bir örtü buldum. Sakladım onu. Kapı çalacak mı? Bana sorular yöneltecekler mi? İnsanın biri. Neden bakıyor bana? Yaklaşıyor. – Sizin – dedi. Titriyorum. Ona anlatacak hiçbir şey yok.

Günler koptu. Artık geceleri bir ölüm akıyor sokaklara. Kentin evlerinin aralıklarına doluyor. Boğuluyoruz.

Şimdi cam kenarında oturuyorum. Gene titriyorum. Bir kadın çocuk arabasını sürüyor. Yok oluyor. Mutlu çocukluğum. O mutluluğu şimdi kırmızı balonlar sürdürüyorlar. Benim siyah saçlarımın üstünde. Pazar sabahı. Çanlar çalıyor. Dün bu ağacın altında kendime sarıldım. Öptüm kendimi. Merdivenlerden çıkarttı beni. Oda. Gene de oda. Siyah. Kırmızı duvarları var. Köşeye büzüldüm. Ben karşıma oturdu. Balalayka aldı eline. O ülkenin halk şarkılarını çaldı bana ben. Baktım. Büyük kulaklar. Büyük başlar. Tavandaki cam. Bana bir şey sorma. Ne yapacağımı ben de bilmiyorum. O insanlar Paris'ten geliyorlar. Uzun sakalları, uzun saçları var. Hiçbirinin uykusu yok. Öksürüyorlar. İşte birisi daldı. Gene uyandı. Sigara içti. Sövdü. Gene uyudu. Uyandı. Duvarın kenarına dikildi. Saçlarını okşuyor. Yarın resim yapacak sokaklara. Yarın gidecek uzaklara. Yarın aç kalacak. Her gün aynı. Her gün bir gün. Aynı evlere. Aynı yollara. Aynı kentlere düşen aynı gün. Ben'in çaldığı şarkılar gidiyor.

Onlar da kaçıyorlar. Tren yollarının uzunluğu. Teller. Karamsı. Ben beni tuttu. Küçük camdan sabahın ilk ışıkları odaya akmaya yelteniyorlar. İhtiyarlar pazar gezmesine çıkmak için süsleniyorlar. Tüm çocuk arabaları sokaklarda sürülüyor. Balonlar uçuyor. Tramvaylar gidiyor. Karanlık durakta tramvayı bekliyorum. Bekleyemiyorum. Gidip geliyorum. Sevgi

dolu gözlerle bakmayın bana. Ürkütüyor bunlar beni. Titriyorum. Bakmayın. Gidiyorum. Her gün gideceğim. Tren kalkarken çocukluğumu aldım. Ardından tüm gözyaşlarımı çocukluğuma karıştırdım.

Beni öldürdüm. Her insanı öldürmek kanısı ile öldürdüm. BEN BEN MİYİM? BEN HERKES MİYİM? BEN HER ŞEY MİYİM? Yatıyorum. Kısa süre sonra gelecek ölüm. Biliyorum bunu. Umursamıyorum oysa. Güzel bir ölüm kucakladı beni. Yeni açıyor çiçekler. Aydınlıklar koşuşuyor. Kızların şarkıları kulağımı dolduruyor. Güzel gözler bakıyorlar bana. Kendi gözlerimi bu gözlerle karıştırıyorum.

Yatağımdayım. Anlamak için bunu duvara sarılıyorum. Uyuyan insan sesleri. Saat sesleri. Susan gecenin sesleri.

Duvara yapıştırdığım resimler. Ellerimle dizdiğim kitaplar. Kapıyı açıp sokağa çıksam.

Uyandım. Teller. Ve gri gökyüzü ardında. Bir kadın bağırıyor. Kollarım. Çürümüşler. Büzüyorum yatağa kendimi. Tüm gücümle ağlıyorum. BENİ düşündükçe büyüyor ağlama isteğim. Karşı duvarda merdivenler beliriyor. Camın ardı horozlarla doluyor. Koridorlardan doktorlar akıyor. Beyaz önlüklü. Gözlüklü. Gözlüksüz. Bana gelseler bağıracağım. Geliyorlar işte. Horozlar. Doktorlar. Balonlar.

Kokuyor burası. Simsiyah koridorlar. Her yanı tellerle kitlemişler.

İşte koridorda üç adam önemli konular tartışıyorlar. Bir kadın duvar kıyısına büzülmüş. Diğerleri yataklara. Kokan koridorlar SEN ve Benlerle dolu.

Kalkın. Tüm ellerinizi uzatın bana. Tutmak istiyorum. Sizleri yemyeşil çimenler üzerine çıkaracağım. Soluk yüzlerinizi güneşlerle yıkayacağım. Irak ülkelere gideceğiz. Oralarda kara bir ay ağaçlar arasına akmış. Ağaçlar yüksek. Sık. Uğulduyorlar geceleri. Gün ışığını avuçlarımıza alacağız. Gelin. Kalkın. Uzatın ellerinizi.

Susuyorlar...

Bir zamanlar mutluluk suların üzerine akmış. Dalgalar boğmuşlar onu. Kalkın. Kumlar ısıtsın ayaklarımızı. Dalgalara atalım kendimizi. Bir zamanlar mı... Uyanmak. El ele. İç içe.

Sarı ışık yetmiyor ortalığı aydınlatmaya. Eller, ayaklar havada uçuşuyorlar. İnsan burunları kopmuş. Sokağa çıktığımda yan yapıların

gökyüzüne değin uzadığını gördüm. Mağazaların ışıkları yollara dökülmüşler. Gülüyorlar. Bulurlar hep gülecek bir şeyler... Ayaklar. Önü. Gerisi. Çok önü.

BEN varım.

Etimin kapladığı yer de var. Adım atamıyorum. Bu caddede. Günün yaşantısı pis bir koku bırakmış. Pislikler arasında adım atacak yer yok. Aynı yerde duruyorum. Karanlıkta geçenler okşamaya yelteniyorlar beni. Okşanmak gelse içimden kendi ellerimi süreceğim vücuduma.

Karamsı bir sıcaklık çökmüş duvarlarıma. Yatağıma giriyorum. İşte gene başım büyümeye başladı. Şimdi. Ellerim. Ayaklarım. Parmağım. Tüm etim büyüyecekler. Gücüm olsa elimi kaldırır, kendimin her yanı nasıl bürüdüğüne bakarım.

İstasyonda yakaladılar beni. Günleri mağazaların içinde yitiriyorlar, insanlara ve satılan eşyaların renklerine bakıyorum. Dönen merdivenleri çıkıyorum. Aynalara bakıyorum. İlgim yok onlarla. Büyük kentte özgürlüğümü solurken yakaladılar beni. Suratım soluktu. Kaçıyor gibiydim. Adam bir şey gösterdi. Yetkili bir kişi imiş. Sırtından doğru geçen ağır bavullu yolcular.

— Yürü.

Yürüdüm. Dar bir koridor. Birbirlerimizle oyalanacağız şimdi bir süre.

— İsminiz...

Ağzını açınca dişlerinin sigaradan sarardığını gördüm. Bir sigara yaktım. Ona da uzattım. Beni küçümserce baktı.

— İşiniz?

Duvara astıkları büyük resim solmakta...

— Suçlusunuz. Kendinizi öldür...

— Çalındı o ÖLÜM.

Karşı yapının kulesini aydınlatmışlar. Her gece oraya çıkıp bir şeyler arıyorum. Sonra gene iniyorum.

— Törelerimiz.

Siyah kaşları var bu adamın. Parmakları etli.

— Evet.

— Yargım ne?..

— Yaşama. Uğraşma. Başarı...

Doğmamam gerektiğini düşünüyorum.

— SÖZ verin.

— Trala... La... la... laaam...

Caddede arabalar akıyor. Tüm arabalara sövüyorum. Başım ağrıyor. İki sinema bileti alıyorum. Yanıma kimse oturmasın istiyorum. İçeriye giriyorum. Dünya haberleri başlıyor. Dışarıya çıkıyorum. Bir süre sonra gene giriyorum.

SAMSON I EN SPEGEL

Akıl hastası bir kadın.

— İkisinden birini seçmeliyim.

— Beni oraya çağırıyor sesler.

— Ben görünmezi gördüm. Kapı açıldı. Görünmez içeriye girdi. Koskoca gözleri var. İçime girmeye yeltendi. Bağırdım. Duvarlara tırmandı ardından. Koskoca örümcek olarak girdi kapı aralığından.

Gece ilerliyor. Korkularım büyüyorlar. Duruyorum. Kaldırımlara bakıyorum. Gözlerimi gökyüzüne dikiyorum ardından. İşte burada yüksek bir yapı. Ben gene iki BENLER oluyorlar bir BEN kaldırımda durmuş, yüksek yapıya bakıyor. İkinci ben tepeden ölümlere uçuyor. Diğer benler nerelerde? Bilemiyorum. Tüm benlerimi toplayıp uçmak.

Tramvayı aksi yönde beklediğimi anlayıp, caddenin karşısına ölümlere geçiyorum.

Münih, Nisan 1963
(*Yeni İnsan* dergisi)

Adsız Kehreman

uzun yıllar mı dersin günler mi dersin geçeli
ne geçeli?
yokuşu çıkıp da bir başına bizim kehremanın,
müzik dolabına bir plak koyduğundan bu yana.
şimdi başlayalım yazmaya.
nereden?

yokuşlar sind überall vorhanden. yani, her yerde yokuşlar var.
bir bahar günü mü idi?
idealtepe'nin yamaçlarına düşen bir köy evinde uyuyordum.
adsız nine ineklerinin peşinde idi.
onu artık yalnız torununun orospuluğu ilgilendiriyordu.

ben düşümde istanbul boğazının sularında yürüdüm.
demek ki yarışmayı kazanıp bir miktar para elde edebilecektim.
düşüm buna yorumlandı.
yarışmada derece bile alamadım.
para da ne geldi, ne gitti.
melodiler ve şarkılar vardır!
ayırım yapmak gerekli.

adsız nine birgün kayboldu.
ama onun idealtepe'den minibüse bindiği görülmüş.
şoförünün oynadığı bir çalgılı minibüs olsa gerek.
yıllar geçti. onu hâlâ kayıp biliyordum.
torunu orospu olmadı.
bir sağlık memuru ile evlendi. şimdi çocukları var.

neticede durum aydınlandı. her durum gibi.
adsız nine hastahaneye gitmiş bunak olarak.
ve ölmüş orada. ölür ya. kızı onu afetti mi bilmem.

bu sülâlenin hepsinin mezarları kayıptır. öbür sülâlenin,
yani deliler sülâlesinin mezarları bilinir,
ve bayramlarda ziyaret edilir hepsi.
başlarında ölmemiş kocakarılar ağlaşır.
onlar zaten fatih'deki mezarlarında yaşıyorlar.
bu na ma mak sızın
yaşasınlar yaşasınlar!
— temaşa görsünler —.

adsız kehremanımız sık sık hastalanır
(o çok hassastır).
daha doğrusu kendi düşündüklerini ifadeden acizdir.
bu yüzden sık sık dayak yer ve hastahanelere yatırılır.
hastahanelerde ne var?
ne mi var?
sophie var.
19 yaşında. konuşmaz. anlamaz. doktordan korkar.
bayan x var.
uyuyamaz.
kendisini üç kez pencereden atar.
sonunda bacağı kırılınca ....
"oh rahatladım"
der ve u y u r.
— ne kadar can sıkıcı —.
mevsimler değişiyor.
bunlar vivaldi'nin dört mevsimleri gibi değil.
dinlendirici olamıyorlar hiç.

adsız kehremanımız yıllar önce guraba hastahanesinden gelmişti.
radyoda dört mevsimler çalıyordu.
ilâçlar.

nedir dört mevsimler?
kimdir vivaldi?
m u r a d i s, sakallı muradis imdada yetişti.
    ve karlı bir gündü.
    fındıkzade yokuşunu çıktığımızda.
ad sız kehremana ne diyordu muradis?
    muradis terketti bizi.
    aile yuvasına döndü.
ve herkes aile yuvalarına döndüler.

ne kadar can sıkıcı.

sen içki içme.
sigara iç, çay iç, uyu uyu yat uyu. kalk yemek ye. uyu uyu
  yat uyu. baba bana top at. al sana top. baba bana su
  tabancası al.
kâğıtlı tabanca al. oyuncaklarımı isterim ille de.

hikâyenin diğer bölümleri:
otobüs yolculuğu rahat olur.
iki gece otelde uyursun.
ertesi gün istanbul'dasın.
vatandaşlarımız yapma çiçek almayı bile unutmamışlar
adsız kehreman çok şişman, — ama —
dağ ve göl kıyılarından otobüs giderken gene de çukulata yiyor insan.
Ya o nefis çorbalar,
arkadan gelen etler.
indir miğdeye. yut baban görmesin.
küçük kente erken indiler. nehir kıyısında bir otele yerleştiler.
kahvede tanışılan beylerle bir şarap mahzenine gidildi.
sonra gene otele döndüldü. yatak arkadaşı bir kocakarı. yan yana
uyuyoruz.
ne kadar can sıkıcı
günler ve gecelerce yollarda kaldık.
sabaha karşı taksim meydanına indik.

ertesi gün çalışmak gerekiyordu.
hemen bir iş bulundu.
makam vardı, ama yapacak iş yoktu
sonra makam da oldu. iş de
yaşasın m o n t a j s a n a y i !

(*Soyut* dergisi, 30 Mayıs 1970)

Arnavutköy

Anlatmak için uzun ve sıcak bir Haziran gününü bitmek üzere olduğu dakikalarda gökyüzü ile puslanmış Boğaz tepelerinin birbirine kaynaştığı çizgiye bakıyorum. İtalyan şarkıcılar en yanık aşk şarkılarını söylüyor. Çocuğum bir don lastiğini iki sandalye arasına bağlamış ip atlıyor. Bu gün Pazar. Beyaz küçük bir tekne, hava karardığı için pislikleri görünmeyen Boğaz suyunda gömülmüş ilerliyor. Karşıda biraz uzakta çam ağaçlarının gerisindeki apartmanın dördüncü kat balkonunda on beş yıl önceki Avusturyalı İngilizce öğretmenim sırtı bana dönük oturuyor. Biraz sola bakarsam, elektrik direği, küçük bir apartman kesiti ve yeşil ağaçların kararmakta olduğunu görüyorum. Kırmızıya çalan soluk ışıklarıyla uzun bacalı, küçük Boğaz vapuru, yeşil lambaları suya yansıyan meyhanenin biraz önündeki Arnavutköy iskelesine yanaşıyor.

Bu kadarını görebilen gözlerimin gerisindeki düşünceler, kıtaları, kentleri, olayları, insanları düşünüyor. Bu ülkeleri ozanlar, şarkılar, romanlar, filmler, senfoniler, savaşlar anlatmış. Birçokları da belki anlatmadan gözlerine, belleklerine, benliklerine yazmış güneşin doğuşunu, batışını, dağları, boş ovaları, kalabalık kentleri, aşkı, bir hastahane koridorunda beklenen adımları ve gene de, belki de ölürken söylemek istemiş en güzel, en yoğun tümcesini.

Bu yokuşu çıkarken kentin en son evine gelir gibiyim. Karşımda ufak bir tepe var. Tepenin üzerinde birkaç ağaç. Karanlıkta onlar daha koyu birer gölge. Gerileri aydınlık. Tepenin diğer yamacındaki aydınlatılmış yapılardan, gökyüzüne yükselen bir aydınlık. Ama benim o yapıları düşünmeme gerek yok. Yalnızca karanlıkta ağaçları belirli kılan bu hafif aydınlığı görürken yuvarlak yeryüzünde, bu büyük kentin son evine gelir gibiyim. Yuvarlak tepenin gerisi bir dünya işte. İster bizim kentimiz, ister

dünyanın herhangi bir kenti olsun! Burası da içeriyor herşeyi. Doğanları. Ölenleri. Öldürenleri. Yaşam kavgası verenleri.

Onun evi sessiz. Karanlık. Eyşaları ölüme gittiği gece bıraktığı gibi bakımsızlıkları içinde duruyor. Daha da çok toz yığılmış üstlerine. Camlar kir içinde. Bu yokuşu inmiş olmalı. Sonra Sahil Yolunda deniz kıyısına, ölüme gidene dek bir otobüse, bir de şehir hatları gemisine binmiş olmalı. Kış aylarında durmadan zayıflıyor, bodrum katında en karanlık odaya çekiliyor, kendisine arasıra Sana yağlı makarna pişiriyordu. Yokuşu indi, gidip kendisini öldürdü.

Yokuşu çıkıyorum. Sıcakta biraz güç. Camları açıyorum. Karşımda göl gibi Boğaz. Onu Vaniköy'ün gerisi yemyeşil sahili kaplıyor. Tahta evler, ağaçlar, çatılar, yokuşlar. Arnavutköy, bu büyük kent içinde yolları, Rum balıkçıları, deniz kıyısındaki meyhaneleri ile kentin en az bozulmuş semtlerinden biri.

Bu mavi Boğaz parçası, bu yeşil Vaniköy sahili, iskeleye uğrayan küçük vapurlar, denizin tüm kesitini kaplayarak geçen büyük şilepler, uzak ülkelerin özlemini getiren beyaz yolcu gemileri, canlı çarşı sokaklarını kaplayan tahta evler, Akıntı Burnu'nu dönerken başlayan güçlü rüzgâr. Karşımdan doğan güneş. Sisle beyazlaşan sabahlar. Yalı camlarına kıpkırmızı yansıyarak batan güneş. Deniz yüzeyini dolduran martılar.

Sen bunları görmemek için karanlık odada oturdun. Sonra yokuşu inip kendini öldüreceğin yere gittin.

Sıcak yaz aylarında yokuşu çıkarken, evini bıraktığın gibi düşünmek, senin ölümünü düşünmek. Dışarısı mor. Çocukluğumdan beri ilk kez gökkuşağını görüyorum. Tam Vaniköy tepesinden, güneşin doğduğu yerden çıkmış, bir yarım çember gibi gökyüzünü bürüyor, yüksek gerilim hattının biraz ötesinde tepeye karışıp yitiyor. Burası benim yerim. Bu denizi, bu bitkileri, bu ağaçları, bu küçük semti yaşamak için, bu gökyüzünün değişen renklerine bakmak için yaşlılığımda uzun yıllar olacak. Hiç başka bir yer değil, burada oturup değişen, kalabalıklaşan dünyaya çıkmadan yaşamak istediğim yer burası. Şimdi tepelerden koşan bulutlar denizin üzerine geliyor.

Doğanın bu değişkenliklerini yıllar boyunca izleyeceğim. Doyabilmek için.

[Anlatı ve Günlük Parçaları]

(...)

İlk kez 1949 yılında geldim İstanbul'a. Bozdağlar, Gölcük'ler geride kalmıştı. Yılbaşı yaklaşıyordu. Birkaç ay ilkokul birinci sınıfa gitmiş, henüz hiçbir şey öğrenmemiştim.

Nemli soğuk karanlıktı İstanbul. Unkapanı köprüsünü dolmuşla geçtik. Çok az araba vardı.

Fatih'deki Bakkalzade sokağını sevdim. Evlerin her biri taşradaki gibi küçük, yol da topraktı. Bir sürü çocuk vardı. Üstelik pijama altlarıyla dolaşıyorlar, sümükleri akıyordu.

Biz geldiğimiz gün teyzemin dokuz yaşındaki oğlu ölmüştü. Yandaki küçük odada yatıyormuş.

Neyse, gene de en az dört beş çocuktuk evin içinde. Hiçbir şey bizi oyunlardan alıkoymazdı.

Oyuncağımız olmasa da.

Mecidiyeköy'deki evde de hep balık kızartılıyor, yeşil salata yapılıyordu. Gülçin'in sapsarı saçları, çok güzel bir yüzü vardı. O hep kabak çekirdeği yiyordu. Ben balık nedir bilmezdim. Kızarmış palamutları yiyip yemediğimi hiç anımsamıyorum.

(...)

Akşamüstleri yapılacak şeylerin en güzeli Arnavutköy yokuşundaki ayaküstü sohbetler. İhtiyar önümden çıkıyor. Sıcak havaya karşın takım elbise (kalınca, kışında giyilebilir cinsten) giymiş. Başında fötr şapka. Küçük ayaklarındaki ayakkabılar yazlık. Yokuşun merdivenlerinde bir kedi onu karşılıyor. Torbadan çıkardığı ciğer parçalarını ona veriyor.

— Bu yokuş adamı bitiriyor, diye söze başlıyor.

— Sizin kiracı burada değil mi? diyorum.

— Kiracı benim değil, ben kendim kiracıyım, diyor.

12 yıl önce emekli olduğunu, eline çok az para geçtiğini, 12 yıldır 70 öncesi emekli aylıklarının arttırılacağından söz edildiğini, belki de ömrünün bunu beklemeye yetmeyeceğini söylüyor.

— Üzerime de yoğurt döküldü, ama çıkar, değil mi? diyor.

Yünlü takım elbisedeki yoğurt izlerini ve artık pantolonunun iyice kirlendiğini görüyorum. Kafamda onun giysisini temizleyiciden tertemiz ve ütülü olarak çıktığını düşünüyorum.

— Kimseniz yok mu? diyorum.

Biz merdivenlerde oturuyoruz. Kedi gene onun yere dayadığı naylon torbaya saldırıyor. Eliyle bir tavuk ciğeri atıyor kedinin önüne. Kirli merdivenlerden kırmızı, sarı akşam sefaları fışkırıyor.

Arkamızdan, önümüzden koşan sokak köpeklerini

— Hoşşt!

Diye kovaladı.

— Kimsem yok.

— Yalnız mı oturuyorsun?

— İhtiyar ablam var. Bacağını kırdı, çıkamıyor. Her işi ben yapıyorum, hayat ne zor. Çamaşırları Beşiktaş'a götürüyorum. Orada ucuz yıkayan biri var.

— Hiç evlenmedin mi?

— Evlendim, ayrıldım. Bir kızım Amerika'da doktor, hiç yazmaz, aramaz!

— Böyle yalnızlık daha iyi.

— Bir bakıma belki...

Köşe başındaki bakkala ekmek almaya girdi. Oturduğu tahta evin önünde onu en çok kediler bekliyordu. Belki bir de yürüyemeyen ablası.

(...)

Ayasofya'nın otuz metre kadar ötede bahçeye açılan kapısının önünde kar yağıyor. Biraz ilerde herşey bembeyaz. Her şey aydınlık. O büyük kapının önünde, soğuk sessizlik içinde herkes kendi kafasına yığılmış düşünceler, çağrışımlarla atıyor adımlarını. Karanlık içinde, yüksek kubbenin altında, büyük kalın, soğuk mermer duvarların yanında, gene beyaz soğuk

mermerler üzerindeyiz. Karanlığın biraz ötesinde bembeyaz bir kar var. İçerdeki hava, mermerler, kapılar, kubbeler, galeriler, taşlar, sütunlar, karanlık, soğuk, bindörtyüzelliiki yıl eski.

M. ile L.'nin boyları uzun. Aralarında sessizce konuşup fısıldaşıp anlaşıyorlar. Bu büyük mekân içinde sesler dağılıyor mu, yoksa yankıyla çoğalıyor mu, algılamıyorum. L. Ayasofya'ya ilk kez giriyor. M. ikinci kez. M. ile L. bu tarihsel anıtın büyük çıkış kapısı önünde, kara açılan kapı önünde ne algılarlar? Onlar İstanbul'a dün geldiler. Yarın gidecekler.

Kapının önünde kar altında yatan, terk edilmiş parklardan oluşan hipodrom alanında kentin çeşitli bölümlerinde egemen olan savaş öncesi durumun hiçbir izi yok. Islak hava zamansızlığa dönüşmüş ve alandaki ağaçları, fener biçimindeki ayaklı lambaları ve boş tahta sıraları bürümüş.

(...)

Bir taksi şöförü kapıyı çaldı. Lise öğrencisiydim. Şimdilerde otuz yılın küf kokusu biriken evin dar merdivenlerini üç kat indim. Şoför bana bir nüfus kâğıdı verdi. Otuz yıl öncesinin parasıyla benden 110 lira istedi. Nasılsa yüzon liram vardı. Cem Kabaağaçlı ve Demir bütün gece taksiyle dolaşmışlar, para yerine Cem şöföre bizim adresi ve nüfus kâğıtlarını vermişti.

Cem'i aradım ve o gün Asmalımescit'te bir otelde buldum. Dayak yemiş, yüzü gözü şişmiş. Birkaç saat Bakırköy Hastanesinde yatmış, nasılsa kente dönebilmiş, sonra taksiyle dolaşmış... Cumartesi günü, belki 1962 yılı parçalanmış, kızarmış, şişmiş bir yüzle Asmalımescit'de onu tanıdım. Nüfus kâğıdını vermek için. Hiç de önemsemedi kâğıdı. Şaşırdım. Kâğıt yerine beni önemsedi. Asmalımescit'te kendi deyimiyle "Aliye Berger halasına" uğrardık. Aliye Berger'in evi soğuk, bir camı kırık, mutfağında bir sandalye üzerine atılmış uzun kürkü... Sonraları bir sergi açtı Beyoğlu Sanat Galerisi'nde. Bu resimler senin, senin portren, dedi. Hiçbir resimde kendimi görmedim. Ama ben neredeyim, diye sormadım. Bilmediğim şeyleri sormayı sevmem. Yirmi yıldan uzun bir süre sonra, ilkbaharı andıran bu Zürih gününde, bu sabah Cem'in de öldüğünü öğreniyorum. Aynen Hayalet Oğuz gibi öldüğünü. Ciğerlerimizi boğan, Asmalımescit'i, Beyoğlu yaşamını bu denli erken gömen yalnız sigara mı? Hiç de değil. Solunan

soluklarla soluyamayan kuşağımız.
Side’de, Pamfilya otelinde odası kitap dolu bir eski aristokrat. Özenle akşam yemeği için giyinen, uzun sofralarda uzun giysilerle oturan anne...
Bir Pazar gecesi Büyük Ada’daki eski Şakir Paşa konağı. Avlusunda ağaçlar yetişen, kırık camların ardındaki panjurların çarptığı, rüzgârın sokaktaki gibi içinde estiği eski tahta konak.

(...)
Kırmızı perdeleri açıp balkona çıkıyorum. Bugün “Canberra” gemisi geldi. Gemi çok büyük. Çok beyaz. Güverteden müzik bana kadar geliyor. Hava çok güzel. Mavi gökyüzü, güneşin sıcaklığı hiç bitmeyecek gibi. Bugün neler düşünülür, diye geçiyor aklımdan. Belki yazı bile yazılır. Ne limanlar var yeryüzünde diyorum. Ne açık denizler. Ama dağlar arasında kaybolan kaç deniz var?
Haykırmak istediğim çok şey var. Büyük kayıplar yıkacak değil bizi. Açıkça birbirimizle konuşamıyorsak ben ağlamak, bağırarak ağlamak için bahçenin yeşillikleri gerisindeki odama geçiriyorsam, biliyor musun, ne güzel ağıtlar içinde uyuyakalamak?

(...)
Büyük kente gece indim. Yazdı. Ama buranın yazı bizim sonbaharımızı andırıyordu. Kent yaşamının gece hareketliliği beni şaşırttı. Sanki herkes yaşıyor, diğer Avrupa kentlerindeki gibi evlerine erkenden çekilmiyor, ertesi sabah işlerine koşmak için bir uzun uykuya gereksinme duymuyordu. Bir başkalığı vardı bu kentin. Mutlu küçük burjuvalar, burjuva evlilikleri, büyük burjuva zenginlikleri hiç de göze çarpmıyordu. Sanki kentte herkes başına buyruk, herkes yeni ilişkilere açık, herkes kurallara başkaldırıyordu.
Duvar kenti ikiye ayırıyor. Batı’da bir başka yaşam, Doğu’da bir başka yaşam var. Batı yakasında hemen duvar çevresinde binlerce Türk işçi ailesi, Anadolulu oturuyor. Kahvelerini, kasaplarını, sebzeci dükkânlarını açmışlar. Küçük sinemalarında Türk filmleri gösteriyor, kahvelerine Türkiye’den hiç tanınmamış şarkıcı ve dansözler bile getiriyorlar. Bu semtte en çok işitilen dil Türkçe. Sirkeci’de, Eminönü’nde satılan tüm müzik kasetlerini burada bulmak mümkün. Batı yakasında, duvar dibindeki

gözetleme kulesine çıktığınızda, sanki dünya önünüzde:

— İşte Doğu, işte Üçüncü Dünya, biraz ötede de tüketim mağazaları, kalabalık bulvarları, pubları, kahveleri, meyhaneleri ve bitmeyen araba trafiği ile Batı.

Batı'nın tren istasyonlarından birini sarhoşlar kendilerine haykırma yeri olarak seçmişler. Burada "Bombok! Bombok!" diye haykıran, alkolizm içinde gözleri kızarıp şişmiş Alman alkolikler var.

(...)

Hiç değilse gece 12'den sonra evinde oturmak yasak değil. Evleri de dolaşıp 12'de yatağa yatmamız için elinde kırbaçla baskınlar yapan olsa! İşte burada istediğimi yapabiliyorum. Işık var. Kitaplar var. Ben varım. Dünyam var.

(...)

Bazan bir şey yaşarken olaya dışardan bakıp, o olayı yazmak için yaşadığım duygusuna kapılıyorum. O zaman içimden bir ses, karşındakine haksızlık ediyorsun, diyor. Olmaz böyle bir şey, diyor. Olayın içine girmeye çalışıyorum. O zaman da kendime haksızlık ediyormuşum gibi oluyor. Böylece kendi özüm ve gözetimim (yazmak için) arasında gidip geliyorum.

(...)

Herhangi bir zamanda gene az gelişmiş Türkiye'yi duyduklarında aslında birçoğundan daha gelişmiş olan bu insanları düşünecekler ve bir şey onlara derin bir acı verecek. Çocuklukları gibi, İkinci Dünya Savaşı gibi.

(...)

Daha sonra taşra kentlerinde yaşamadım, büyük kentlerin yoğunluğuna karıştım.

(...)

İktidardaki egemen sınıf ve benim toplumumdaki düzen her gün sayısız kez benim ve benim gibileri vazgeçmeye ve bizi kendisi gibi olmaya zorladı. Ben bir kezinde aklımı yitirdim, ama kendimi yeniden kendi elime geçirdiğimde daha da zor yenilebilir durumdaydım.

(...)

Gençlik ve olgunluk çağlarında yaşamlarını palavra üzerine kuran bu insanlar şimdi yaşlılıklarında kendi başlarının çaresine baksın, diledikleri köşelerinde kendi başlarına ölsünler. Çocukluğumuz üzerine kâbus gibi çöreklenenler, bilinçli yıllarımızı elimizden alamayacaklar, kendi çaresizlikleri sıkıntıları –bize kendi mutluluklarımızı çok görerek– tepemize atamayacaklar. Ben kimseye acımıyorum.

(...)

Köln Büyük Garı.

Bu düzenli Alman, çukulatası, liberal günlük gazetesi ile birlikte çalışma çantasının içinde.

Paris'ten gelip Kopenhagen'e giden treni anons ediyor. Kopenhagen'de Stockholm'dan ayrılışımı anımsıyorum. Ağabeyimden ayrılışımı anımsıyorum.

Şimdi yüzü gözü eğri bir Alman, yanımdaki banka oturan Japon yüzlüden para dileniyor.

— Bana bir Mark ver, yiyecek alabileyim, diyor.

Japon anlamıyor. Bir Alman dilenciye para vermek benim için olağanüstü bir zevk. Bu zevkin ardında ne büyük olaylar, politika vs yatıyor. Şu an bir çöpçü gelip oturduğumuz tahta sıranın altından çöpleri topluyor. Çöpçü Türk!

Ağabeyimle ayrılışımızı anımsamıştım, diyordum. Büyük çöpü gene iki Türk boşaltıyor.

Kopenhagen'e gidecek trene binmeden önce ağabeyimin çalıştığı odada oturduk. Oda Stockholm'un eski mahallelerinden birindeydi. Kapısında içerdeki zili çalmak için bir şifre vardı.

— Düşün bu adamların yalnızlığını, hem yalnızlıktan bunalıp ölüyorlar, hem de kapılarına kimse kapıyı çalmasın diye şifre yaptırıyorlar...

— Buralarda uzun kalamam, buralarda kalamam, döneceğim ülkeme, diyordu.

Öyle ayrıldık. Ulla, benim ve kendi çocuğu ile konserde.

Stockholm istasyonuna geldiğimde, gerideki siyah gölgeli kent silueti üzerine kızıl bir güneş batışı sonrası düşmüş. Çatılar, kuleler kapkara,

kavuniçi-kırmızı gökyüzü önünde. Geceye doğru bile oldukça aydınlık olan bu kuzey gökyüzü önünde. Tanrım ne acı. O kendini burada tutukevinden daha kötü hissediyor. Bu ne acı bir durum ki, insanı güney güneşinden koparıp kuzeyin karanlığına atıyor ve kahrolası yaşam-ölüm ülkesinde böylesine mutsuz kılıyor.

Artık bizim yaşamımızda hiçbir düzen kendini savunamaz. Bu her yaşımızda kanımızı emen, bizi tüm duygu ve yaşamlarımızı ölümü istercesine yaşamakta olduğumuza inandıran hiçbir düzen kendini savunamaz. İki genç öpüşür. Görünüşlerinden hangisinin kadın, hangisinin erkek olduğunu ayırmak güç. Mavi takım elbiseli biri yakasına kırmızı karanfil takmış. Arkadaşı göbeğine yumruk atıyor. Onlar trenin Moskova'ya gitmesini bağırışıyorlar. Kendi ülkelerinin de doğusuna geçecekler.

Artık giderek dünya insanları bana birer fabrika ürünü gibi görünüyor. Tabii bu çok sert bir yargı. İnsanları tanımadan önce kullanılabilecek bir yargı.

(...)

Ay, dün gece bir buçuk saat önce olduğu yerde. Hemen hemen aynı büyüklükte.

(...)

81 yaşındayım. 55 yıldır Berlin'de oturuyorum. Savaşta itfaiyeciydim. 24 saat çalışıyor, 24 saat oturuyorduk, ama sonuna doğru artık her şey birbirine karıştı.

— Biliyor musunuz, aslında ben herkesle konuşabilirim. Herkese istediği yanıtı verebilirim. Sizinle de ne güzel konuşuyoruz, değil mi?

Sonra kalkıyor. Eski bir çanta indiriyor. İçi aşınmış.

— Şu jöle gibi şekerlerden aldım. Bu seyahat için. Onlardan yiyelim mi? Alın. Bunları bu seyahat için aldım. Ekmek var, peynir var. Şunu bir tutun hele, bu ne biliyor musunuz? Bu fotoğraf makinası. Bakın üç gözlüğüm var. Uzak için, yakın için... Hepsi birbirine benziyor. Her şeyim var. Biram var. Bu bardağı da bana verdiler. Haydi şu şekerden bir tane daha alın. Şu paket dışarda dursun, sonra kaldıralım. Bu radyo. Biraz müzik dinleyelim. 34

Mark. Çok ucuz. Müzik çalarken dışarı da bakabiliriz.

Paket gazeteye sarılmış, lastikle, içinde gene lastikle sarılmış iki paket, onlardan birini açıyoruz.

— Fotoğrafları çok düzgün tut. Baktıklarını alta koy.

— Bu gemilerde hep çalıştım.

Resimler birbirine benziyor, ama ayrı. Şimdi radyo bir çalıyor, sonra gene istasyon devreden çıkıyor. Düşünüyorum. Radyodan ses duymazsa belki ölüme yaklaşıyor. Gözlerim kapanıyor. Uyuyorum.

— Artık kaldıralım. Düşer. Artık radyoyu paketinden çıkarmayalım. Önce plastik koruyucuya, sonra pakete.

— Bira içelim mi ha? İçelim, bende var.

— Yakında her şeyi bitecek.

Uzun uzun karıştırıyor. Arıyor. Plastik yeşil bir kapak çıkarıyor.

— Bak, bu kapak şişelere çok iyi uyuyor. Ama benim şişem yok.

Çantayı uzun uzun inceliyor. Radyoyu yerine koyuyor. Fotoğrafları koyuyor. Peynir, ekmek, şeker vs paketlerini tek tek inceliyor.

— Bu çantanın bende anahtarı da var. İstersem kilitleyebilirim.

Birayı bardağına dolduruyor. İçiyor. Bir kez daha dolduruyor. Teneke kutunun dibinde kalan bir yudumluğu bana veriyor.

— İç, diyor.

Kafamı iyice geriye atıyorum ki bir yudumcuk gelsin.

— Uyursam radyo elimden düşer. Ama siz dikkat ederseniz, değil mi? Hepsi çok değerli şeyler. Hepsi değerli, bilemezsiniz bavulum ne değerli. Çamaşırlarım, iç çamaşırlarım hep birinci kalite. Çocuklarım, hiçbir şeyini çaldırma dedi, çaldırma. Bilemezsiniz bu seyahat beni nasıl sevindiriyor. Çünkü nasıl karşılanacağımı biliyorum. Böyle bir karşılanma da benim hakkım.

(...)

Birdenbire çok yorulduğumu, taşıyamayacağım kadar yaşantı üslendiğimi ölürcesine algıladım. Kitapsız, sanatçısız, tartışmasız bir yaşamın özlemi sardı benliğimi.

(...)

Sıska bedenimden deriler sarktığında izin isteyeceğim. Ölmek için köyüme döneceğim, diyeceğim. Burada ölemez misin? diyecek. Burada ölecek yer yok, diyeceğim. Sonra siz beni yakarsınız. Ya küller arasında uyanıp, gövdemi arayıp, yalnız külleri görürsem? Oysa toprak içinde bir süre daha kollarım, bacaklarım ve tüm bedenimle birlikte olabileceğim. Belki ölüme alışana dek. Ölüm içinde ölümü unutana dek.

(...)

Altın kravatlar, küflenen giysi ve ayakkabılar, İsveç'ten gelen çocukların ve kendisinin oyuncakları, faturalar...

Öyle anılar var ki gerçek mi yoksa düşünülmüş mü olduklarını bilemiyorum.

(...)

Mayakovski'nin aşk özlemi, aşkın kendisine âşık olmak, tutulmak olduğunu tüm mektupları kanıtlıyor. Özellikle son mektubu. Tutulmak, bağlanmak istediği kadar bağlıdır. Aslında gerçek bir tutku.

(...)

Profesör, aşk ve ölüm. Bana enjekte edilen ölüm ve benden çekip alınan yaşam. Beyaz duvarlar, mavi oda.

(...)

Şimdi neden bu kadar çok sevdiğimi anladım, çünkü kendim ölmüştüm ve yalnızca başkalarının canlılığını algılayabiliyordum.

(...)

26. 11. 81

Nihayet yağmur başladı. Bu sabah artık yağmuru neden bu kadar çok sevdiğimi anladım. Ağlayan bir yüreğe benzediği için. Onun acısı yüreğimi ağrıtıyor. Yüreğimde büyük acıyla beşte uyandım. Çocuğumun gülen yüzü. Christa'nın ikizleri. Yüce yürekli Achim.

Babam bir haftalık sakal bırakmış. Bembeyaz. Gözü de kör. İyice ihtiyar. İyice huysuz. Kendisiyle birlikte bütün dünya ölsün istiyor. Huysuz. Çirkin. Ölene kadar hepimizin burnundan getirecek. Özellikle onunla evlendiği için

ömür boyu idam cezasına çarptırılmış annemin.

(...)
27. 11. 81
Bugün hakkımda çıkan yazıları bir kez daha okuyorum. Ders alayım da aynı hataları yinelemeyeyim diye!

(...)
Sabun da yerinde yok. Kibritler de yerinde yok. Kibrit bulunca çakıyorsun. Bakıyorsun ki daha önce çakılmış, gene kutuya konulmuş!

(...)
Bu son yolculuğum. Artık hiçbir trene binmeyeceğim, hiçbir uçağa binmeyeceğim, hiçbir gemiye.

(...)
Yalnız değilsin. Mozart seninle. Pavese seninle.

(...)
Bugünden sonra acıyı mutluluk olarak tanımlayacağım.
Berlin'de içimde büyük bir ölüm özlemi oluşuyor. Doğaldır, yaşam için bu kadar çok dürtünün olduğu yerde ölüm de çoğalır.

(...)
26. 12. 81
Aylardır (gene abarttım mı?) süregelen lodos, sabaha yaklaşan gecede gene de kendini belli ediyordu. Boğazın üzerine baktım. Bu köyü, bu sonsuza akan suyu hiçbir zaman bırakıp gidemeyeceğimi biliyordum. İstanbul'un çevre yollarını karanlıkta geçtik. Yeşilköy'e vardığımızda, polisler uykulu, ama asık yüzlüydü. Yerde Afganlılar yatmış, çıplak ayaklarla uyuyorlardı. Onları uyandırdık. Yorgun, ince ve koyu tenli, saygılı insanlardı. Onlarla ne denli ortak sorunumuz olduğu bir an içimden geçti. Sorunlar, acılar, göçler, dünyanın sonu gelmez akışı idi. Ben de yorgundum. Aslında hiçbir yere gitmek istemiyordum. Uçağın önündeki kabin, iriyarı polisler, bir yıl önce bu konuda "donuma kadar kendi toprağımda beni

arayan Alman polisleri...” diye konuşan Aziz Nesin’i düşündürdü hemen bana. Sonra onun sevimliliğini ve sorunları kavrayışındaki ataklığı anladım. Birkaç sevimli insandan daha önemli hiçbir şey yok yaşamda, dedim.

Ben, Alman polis, görevli, uçak personeli vs’nin istediği saygılı ve yüzden eksik edilmeyen sevimli gülümsemeyi ve art arda sıralanan teşekkürleri (yüzeysel ve yapmacık) takınmıştım. Uçağa girdik. Bize ön sırayı verdiler. Uçağa girmeden önce İstanbul ufkunda doğacak güneşin kızıllığı gene belirmişti. Güneş bu yıl kış aylarına karşın sık sık doğuyor, sonra yağmur bulutları ardında yitiyor, sonra gene doğuyordu. Nefis bir hava.

Uçak havalanırken tüm korkularımla bir an aşağıya bakabildim. İyice bakabilseydim, kentin en güzel yüzünü görecektim. Ama ben her zaman güzelliklerin değil de güçlük, terslik, acı ve öfkelerin peşinden koşan bir insanım.

Münih Havaalanı sessiz. Temiz. Boşaltılmış, her bölüm birbirinden ayrılmış. Uzay filmlerindeki, öteki dünyalara gönderilecek insanların bekleştiği merkezleri andırıyor. Biz erken geldik. Henüz Berlin’e uçacak kimse yok. Çocuğum biraz koşuyor parlatılmış koridorda. Büyük pencereden, alan koridorlarınayanaşmış uçaklara girip çıkan, uçakları temizleyen Türk kadınları görüyorum. Çocuğum tellerle asılmış büyük afişleri sallıyor.

— Hiçbir şey sallama, burada herkes her şeye kızar, diyorum.

Yanımıza bir Alman kadın geldiğinde, hemen iki koltuğu yayılmış eşyalarımı çekiyorum. Bu kez o iki koltuğa yayılıyor.

— Yerinizi mi aldım? diyor, istediği alanı kendi kendine açtıktan sonra.

— Hayır, diyorum.

İçimden, bu toprak senin, ben üç aylık bir ayakbasma izni aldım, demek ki koltuklar da senin, diyorum. Sonra konuşuyoruz. 92 yaşındaki teyzesine gittiğini anlatıyor.

— Ne hoş çocuğunuz var, diyor.

— Ne kadar uslu.

— Benim çevremde de çocuklar var, bağırışıp duruyorlar.

Ama onlara istediklerini veren yok, dayak ister çocuklar...

— Siz çocuğunuza nasıl baktınız?

— Hiç dayak atmayarak, sevgi ile...

Her zamanki gibi. Solgun yüzü, gri, mavi gözleri ve elinde çiçeği ile alanda. Artık ondan da çok uzaktayım. İçimde ne sevgi var, ne özlem. Ona düşüncelerimde yaklaşmak için kendimi hazıramayı denedim, ama başaramadım. Düşüncelerimde bile bu hazırlığa yer yoktu. Her zamanki park yerinde arabaya eşyaları yerleştirdik. Yorgundum.

Eve geldik. Evi farelerin sardığını söyledi. En tiksindiğim yaratık fareydi. Şimdi bu soğukluğa, kara, sevgisizliğe ve uzaklığa bir de fare karışmıştı.

Önceki bir bölüm:

Pan-American uçağında hostes kızın ve ince sarışın erkek hostesin, Werner Herzog'un göremediği posterden daha da anlamsız, daha da mekanikleşmiş, içleri daha da kurumuş resimler olduğunu düşündüm.

Farelerin devamı:

Biraz uyudum. Gece erkence yattık. Bir farenin sıçrayışını duyar gibi oldum, hemen kızıma sarıldım.

— Ama beni uyandırıyorsun, dedi. Ona sıkıca sarıldım. Bir süre daha İstanbul'da kalmalıydım, dedim içimden. İstanbul'da ve yatağımda.

Tam dalmak üzereydim.

— İlk fare kapana geldi, tuttum, diye aşağıdan bağırdı.

— İyi, dedim. Ne garip. Onunla konuşmak bile istemiyordum.

Alışveriş yapmış, şimdi de bizim için fare avına başlamıştı.

Sabah uzun uykudan yorgun uyandım.

Aşağıya indim. Biraz yanına uzandım. O denli yumuşaktı ki.

Bana herkesi özletti.

— Bütün gece dört fare tuttum, dedi.

— Farelerden birini eski kapanımla tuttum. O kapan öldürmüyor, fare içinde tutsak ve yaşıyor, dedi.

— Onu ambara götür, buralarda yaşamasın, dedim.

— Bu kadar hain olma, zavallı hayvanı nasıl soğukta yavaş bir ölüme bırakabilirim, dedi.

Bu tür bir hayvan duygusu beslemiyordum. Bütün fareler ölmeliydi, hemen, ya da yavaş, bana ne...

Bu sabah eski kapanda küçük bir fare tutsaktı, kıpırdıyordu.

— Onları yavaş yavaş nerede öldürüyor... ya da ölümlerini nasıl çabuklaştırıyor (kendi istediği gibi) bilmiyorum. Soramıyorum. O denli nefret ediyorum farelerden.

Çocuğu Gedaechniskirche önünde kurulmuş lunaparka götürdük. Çevre yanık yağ kokuyor. Yağda sosis ve patates kızarıyor. Yanık yağ. Piyangocular, satıcılar, Noel günü yaşamlarını kazanmaya çalışan çeşitli ülkelerin insanları. Soğuk, kar ayakkabıları ıslatıyor, insanın ayakları donuyor.

Sonra pasajı geziyoruz. Süsler, ışıklar, hediyelik eşyalar, giyecekler, bitkiler arasında kurulmuş, pasaj içinde orman süsü verilmiş bir kahve. Nasıl yoruluyorum. Bu bayram gününün tenha kenti ve dolaşan insanları önümden öyle, öyle geçiyor. Bende hiçbir çağrışım yapmıyor. Bir süre kahvede oturuyoruz. Eve gitmek için arabaya döndüğümüzde, lastik patlamış. Lastik için gereken hiçbir şey yok arabada. Her zaman unutkan, her zaman tedbirsiz, her zaman her şeyin yükünü, çilesini çekiyor. Aslında belli bir beceriksizliğin, aşırı bir iyimserliğin sürekli acısını çeken bir (Dostoyevski) Budalası mı? Metroya binemiyoruz, bozuk para yok. Gazete alıp para bozduruyoruz. İki kez aktarma yapıyoruz. Sonra taksiye biniyoruz. Sonra eve varacağımızda, şöför ile konuşmak, çenelemek yüzünden, yolu şaşırıyor, yorgunluk içinde bir sürü yol yürümek zorunda kalıyoruz. Biraz televizyon bakıyoruz. Ölü gibi yorgun uyuyorum.

Sabah eski kapanda yaşayan tutsak fareyi görüyorum.

Beşinci fare.

Arabayı getirebilmek için saat ona doğru kente gidiyor.

(...)

30 Nisan 82

Düsseldorf Havaalanı.

Aliminyum. Hortum. Lastik. Elektrikli merdiven. Otomatik kapı. Gene elektrikli merdiven. Gene hortum. Taş. Neon. Kapalı. Uzun. Binadan, bu büyük, büyük kutudan bir çıksam. Her yanı bu büyük kutuya benzetmişler.

Yeni yapılmakta olan Düsseldorf tren istasyonunda üst merdivenlerden onuncu perona iniyorum. Pis bir bekleme salonu. Yağmur yağıyor. Bir alkolik üç bira şişesinin yanında elleri üzerine başını düşürmüş. Müthiş

öksürüyor. Bir zenci getirdiği sosisini acele yiyiyor. Kırık sandalyeler üzerine “bacak arasındakini arıyorum” yazılmış. İçerisi çok pis kokuyor. Hiç gitmeden burada kalacak olsam, kendime nasıl bir yön verebilirim bilemiyorum. Ama ilk kez Haydarpaşa garına özlem duyuyorum.

Çocuklar, ben ölesiye yorgunum artık bir havaalanına gidemem, bir bankaya gidemem, bir alışveriş merkezine giremem, tuvalete bile gidemem.

O kadar yorgunum ki 50 yılda bile dinlenemem.

Yaşamım yazarların acısını aramak oldu. Çocukluğumda Dostoyevski’nin nihilist acısını buldum. Otuzumda Pavese’nin intihar acısını. Bugün Berlin’de Peter Weiss’ın antifaşizm acısını.

Acıyla bağlantılı mutluluğumdan çok memnunum.

Bir yandan dünyayı tüm insanların mekânı olarak algılamak gerekir.

Her sabah yepyeni bir dünyaya kalkıyorum. Her akşam dünyanın bütün yorgunluk acı ve çelişkileriyle dayanamaz duruma geliyorum.

İnsan her şeyi nasıl isterse öyle algılayabiliyor. Kanallarda yol alan bu gemi neden duygularıma göre öteki dünyada yol alıyor olmasın?

Ay kırmızı üç fabrika bacasının gerisinde duruyor. Ay ile birlikte kalın fabrika bacaları da yakın. Ama gerisi. Gerisindeki dünya orada bitiyor. Onun gerisinde hiçbir şey yok. Korku. Ben orada bitiriyorum dünyayı. Benden sonra her şey çok çetin olacak.

BATI GÜNLÜĞÜ

“The world is too much with us”
William Wordsworth

Berlin, 19 Ocak 1982

Büyükanne. Aklaşmış saçlarını toplamış, yüzü ince. Sıska bacakları. Hep mutfakta, midesine bir bıçak dayamış olarak yakaladığım büyükanne, hareketsiz. Ne kendi kıpırdıyor, ne de bıçağı kıpırdatıyor.

— Ne yapıyorsun burada? diye soruyor çocuk.

— Kendimi öldürmeye çalışıyorum.

Anıların tüm görüntülerini vermeyeceğim. Sonsuz gerideler. Bu görüntülerin renkleri soldu. Ama kaybolmadılar. Benim sönüp gitmemi bekliyorlar. Bu kadar hain bu görüntüler. Sen sonsuz yaya kaldırımlarından gitmiş, sonsuz gecelerce sevişmiş, sonsuz zamanlar sindirmiş olabilirsin içine. Böylesine hain bu görüntüler, yok olmuyorlar. Seni söndürüyorlar yavaş yavaş. Yeşil yayla rengi bugün gri yeşile dönüştü. Çok uzakta hafif dağ tepeleriyle çevrili. Kız kardeşim olması gereken bir kızın elini tutuyorum. Doğa ölmüş. Çocuklar ölmüş. Onlarla birlikte her şey. Küçük kentin göl kıyısında son bulduğu yerde büyük otlar bitiyor.

Otların arasında dolaşıyor ve büyükanneyi arıyoruz. İnce bacakları olan. Kentten çok uzaklaştık. Herhangi bir çukurda kafasını görüyoruz. Gözlüklerini takmış. Uçları rüzgârda uçuşan başörtüsü var. Onu bu büyük otlar arasındaki çukurda nasıl tanıdığımızı bilemiyorum. Yaz rüzgârı esiyor.

— Burada ne yapıyorsun büyükanne, biz seni arıyoruz.

— Bu dağların ardında yitip gitmek istiyorum. Yitip gitmek....

—Dağların ardında yitip gitmek ne demek büyükanne?

Bulduk mu onu

Eve getirdik mi?

(...)

Çocuk ben beşikte yatıyor. Bir beşik çocuğundan daha büyüğüm oysa. Ama beş yaşında da değilim. Beni beşiğe koyan büyüklere kızıyorum. Yoksa iki yaşında mıyım? Konuşabiliyor muyum? Neden bağırmıyorum?

Neden beşikte fenalaşmayı, kusmayı bekliyorum? Beni kaldırmaları için neden bağırmıyorum? Yoksa konuşamıyor muyum? Konuşma yaşına henüz gelmedim mi? Peki, beşik çocuğunu, beni saran can sıkıcı atmosferi nasıl kavrayabiliyorum? Şimdi konuşabiliyor muyum?

Kırk yaşında konuşabiliyor muyum?

(...)

Otobüs dağ yamaçlarının virajlarında ilerliyor. Ağaçlar gri. Gri ağaçların gerisindeki göl gri. Gri su durgun duruyor. Sıcaklık da gri. Gölden beyaz, bembeyaz bir ceset çıkartılıyor. Bir gencin ceseti. Bu bir yazın başlangıcı. Ve ben sonraları çocuk olarak elma ağaçlarının üzerinde olacağım

Berlin, 31 Ekim 1982

O bana anlayışla bakarken ben onun (annemin) dünyasına ne kadar yabancı olduğunu düşündüm.

(...)

Yaşamımın annemin ve babamın yaşamıyla bir ilintisi olmadığını düşünüyorum. Bir ana ve babadan olma değilim. Bir yaban otu gibi Anadolu yaylasında bittim. Doğumum bile bir kökünden kopma idi. Köklerimi hiç aramadım. İçerisinde severek yaşayabileceğim arka dünyalardan kopma köklerim olabilirdi. Annem ve babam gibi, tüm kentler, ülkeler, günler, geceler, her gökyüzü de yabancı kaldı bana. İnsanlara daha fazla yaklaştıkça bu saydıklarımdan daha fazla uzaklaşıyorum. Gökyüzünden, onun ışıklarından, gün batımlarından, karanlıklardan ve bulutlardan, kendi çıktığım karanlığa ulaşıncaya kadar onlardan uzaklaşacağım.

(...)

Kırk yaşındayım. On yaşına kadar, çevremi, özellikle çevremdeki sessizliği kavramaya çalıştım. Bugün, gecenin bazı saatlerinde kitlenin anlamsız gürültüsü içinde boğuluyorum. Çocukken nasıl karın beyaz rengini ya da ağustos rüzgârını ya da yaz öğlen saatlerinin göz kamaştıran ışıklarını sözcüklere, anlamlara aktarmaya çalıştığımı anımsıyorum. Çocuk

kendi çevresine bakıyordu. Ne çocuk ne de büyükler, içimdeki ne canlı, ne de cansız bir varlık, bunun dışında bir şeye anlam vermeye çalışıyordu. Ahşap eve, geceye. Korkuya. Yalnızlığa. Çocuğun içindeki çocukluğa.

Berlin, 31 Ekim 1982

Bugün kırkıncı yaşımda, tıpkı dört yaşındayken olduğu gibi bir çocuk ve büyükler eşliğindeyim. Yalnız çok, ama çok yorgunum. (19.1.1983)

Aradaki fark, belki benim ahşap evi, geceyi, korku ve yalnızlığı kabullenmiş olmam. Ya da kendimin, ahşap ev, geniş caddeler, Berlin'in geniş bulvarları, ağaçlar, zamanın sessizliği durumuna gelmem.

(Tarihsiz)

"Kişiliğin yöresi mutlaka Turin'deki geniş cadde..."

En sevdiğim yazar Cesare Pavese. Kendi kişiliğimin yöresi neresi? İyi öğrendiğim bir dil aldı onu benden. Çok iyi. Nedir bir dil? Bir dil bazen Berlin'in eski evlerinden birinin bir cephesidir, bazen iyi asfaltlanmamış bir cadde, bazen yalnız bir gecedir. Berlin'de. Bazen beyaz, ince bir gövde, bazen bir yazarın bir cümlesidir yalnız Almancada tadına varılabilen. Bazen bir insanın sevimli yüzüdür, bazen insana nereden geldiğini soran bir yaşlıdır.

Evet, nereden geliyorum? Bana yabancı olan ana-babadan. Bana yabancılaşan bir ana dilden. Beni sevindiren ve ürküten bir doğadan. Acı çektiğim, kaçmak istediğim bir ülkeden.

Dünyanın çeşitliliği ve yaşamın uzunluğu ne kadar şaşırtıcı. O zamanlar gençtim. Kafama elektrik verdiklerinde. Kafama. Elektriği beyin hücrelerime daha iyi gönderebilmek için tuz kullanıyorlardı. Dayan buna, diye düşündüm. Senin düşüncelerini değiştirip kendilerininkine nasıl olsa uyduramayacaklar. Seni görmek istedikleri gibi olmayacaksın hiçbir zaman. Tanımadığın sürece her acı dayanılabilir.

Beynini, düşünmeme, algılamama durumunda tutmaya çalışmaları beş yıl sürdü. Beş yıl, tıbbın tüm araçları, kimyası ve elektriği ile. Düşüncen sessiz bir sessizlikti. Sessiz bir acı. Tıpkı o gri göl gibi. O gri yeşil, o beyaz, boğulmuş ceset gibi. Tıpkı çocukluğun o yaz mevsiminde olduğu gibi.

Sessiz. (Bugün Berlin göğüne bakıyorsun. Ara sıra siyah bir kuş uçuyor. Dış dünyanın hareketliliği yalnızca bu. Karşındaki duvarda Pavese'nin acılı yüzü asılı. Bir odadasın, bu odaya aitsin, o odadan daha çok sana ait bu oda. İçinde rahat ettiğin ilk odan bu. Birkaç gün içinde bu odadan ayrılmak zorundasın. Bir başkası burada yatacak. Oturacak. Gökyüzüne bakacak. Belki herşeyi bu odada bırakacaksın. Odayı, oluşmayı başarabildinse eğer, oluştuğun yöreyi.)

"Kişiliğin yöresi mutlaka Turin'deki geniş cadde, kibar ve alçakgönüllü, ilkbaharımsı ve yazımsı, sessiz, suskun ve geniş, yazarlığının doğduğu yer." (C. Pavese)

Benim kişiliğimin yöresi mutlaka Anadolu'da bir kasaba. Hiç kibar değil. Bilinçsizce alçakgönüllü. Ne baharımsı ne yazımsı. Sessiz, durgun, ama geniş değil, yalnızca can sıkıcı. "Can sıkıcı" sözcüğünü seviyorum. Birçok Anadolu kasabasını, kentini anlatmaya yetiyor ve içimde birçok duyguyu birden uyandırıyor.

Ülkemde birçok şey can sıkıcı, Almanca sözcüğün, *öde*'nin tam karşılığı da yok gibi. Kişiliğimin yöreleri Anadolu kentleri ve yörelerinin anlatımı can sıkıcı. Can sıkıcı, küçük burjuva, memur evimin yanına bir de karanlık, kara, ortaçağımsı, Hıristiyan, sörlerin yönettiği bir lise ekleniyor. Dokuz yılımı geçirmek zorunda kaldım bu okulda, ta ki bir nisan günü kaçıp, Paris'e gidinceye dek. Orada Montparnasse bulvarında bir kahveye oturdum. Sıcak bir nisan yağmuru yağıyordu. En sonunda yaşamın tam ortasındaydım. Bu okuldan bugün bile kaçarım. Okula çıkan sokaklardan bir daha hiç geçmedim. Bu hapishane bana bir dil verdi. Bir dil ve onunla birlikte ikinci bir dünya. Her iki dünyaya da ait olmayayım diye. Hiçbir yerde yaşamamaya hüküm giyeyim diye.

Berlin, 31 Ekim 1982

Yirmi yaşım ile otuz yaşım arasında aklın bittiği yerleri ve çıldırmanın sınırlarını aradım. Çıldırmanın beni ne kadar ilgilendirdiğini biliyorum, bu yüzden onu kendi kafamda ve beynimde yaşamaya kalktım. Akıl ve çılgınlık arasındaki ufak, yıldırım hızına sahip atlayışı sözcüklerle nasıl

anlatabilirim.
Beyin, düşünce kendini özgürleştiriyor, fırlıyor, bir roket gibi evrene, boşluğa, sonsuz boşluğa. Onunla birlikte gövde de. Ya da gövde kalıyor da, düşünce gövdeyi koparıp sonsuz boşluğa doğru uçmaya başlıyor. Acı veren bir şey bu. Çok acı veren. Ürküten. Hem de nasıl ürküten!
Çılgınlığı bilmeden aklın sınırları son derece can sıkıcı. Kabul edilemez. Yetersiz.
Aklın dünyası dışında başka şeyler olmalıydı. Ben çılgınlık dünyasına en derin, en uzun, en sonsuz yolculuğu yaptım. En acı veren yolculuğu. Tüm öbür acılar, akıldan çılgınlığa geçişle karşılaştırıldığında kabul edilir. Çılgınlık yoluyla kurtuluşumu ne büyük bir cesaretle tamamladım, tüm acılardan, gövdelerden, güneşlerden, ana-babalardan ve çocuklardan, güvenden ve güvensizlikten, tüm düzenlerden.
Düzen ve güven kadar ürkütücü bir şey yoktur. Hiçbir şey. Hiçbir korku... Aklını en acı olana, en derine, en sonsuza atmışsan korkma. Ne sessizlikten, ne dolunaydan, ne ölümlülükten, ne ölümsüzlükten, ne seslerden, ne gün doğuşundan, ne gün batışından. Sakin ol. Öylece dur. Yaşamdan geç. Kentlerden geç. Sınırları aş. Gülüşlerden geç. Anlamsız konuşmaları dinle, galerileri gez, kahvelere otur –artık hiçbir yerdesin.
Tüm raylardan git, denizin her türlü grisinin tadını çıkart. Çılgınlığın boyutları yok. Sallanan, boyutsuz bir boşluk. Orada daha yüksek, daha geniş, daha derin algılanıyor, boyut yok. Oluşumunu yaratan spermalara dek geri gidebilir düşüncen. Kendi embriyonluğunu anımsayabilirsin, annenin karnında geçirdiğin ayları, orada kalıp gün ışığını görmek istemeyişini. Çılgınlığın evreninde yükselmeye başladığın anlar ne büyük acı verir. Gövdenin ayrıldığı anlar.
Otuz yaşım ile kırk yaşım arasında ne akıllı ne de çılgındım. Bu ikisinin ötesinde kalıp olup bitene seyirci oldum ve dünyayı kavradığımı sandım. İlk kez gördüm denizlerini. İlk kez güneşinin altına yattım. Gecelerinde dolaştım. Bir çocuk bile doğurdum, benim anneme yabancı olduğum gibi o da bana yabancı. Evet, dünyayı kavradığımı sandım. Politikası, toplumsal yapıları, sömürenleri, sömürülenleri ile ilgilendim. Ben ne sömüren ne de sömürülendim. Kırk yaşımda başlamam ya da bitirmem gerekeni bitirdiğimi sanıyorum. Bir insan yaşamı kırk yıl da olabilir. Olmalı. Bir ölüm özlemi

değil bu. Özlemlerim kalmadı. Ben aslında sürekli özlüyor ve bir özlem durumunda yaşıyorum. Bu yüzden özlemlerim yok. Yalnız bir kavrama bu. Bütünselliğin kavranması. Bitirilmişliğin. Bir yolculuğun sonu. Başlangıcı olmayan yatay bir yolculuğun sonu. Kendi yuvarlağım çevresinde dönen bir yolculuğun.

Şimdi okunmuş kitapları yeniden okuyorum. Şimdi bildik müzikleri yeniden dinliyorum. Yenmiş yemekleri yeniden yiyorum. Sevip yitirdiklerimi yeniden seviyorum. Şimdi uykusuzluğumu yeniden uyuyorum. Şimdi açlığımda yeniden acıkıyorum. Şimdi gittiğim kentlere yeniden gidiyorum. Şimdi havada uçuyor, raylarda, su yüzeylerinde, yaşama ve ölüme karşı duyduğum aynı umursamazlıkla dolaşıyorum. Tartışmaları biliyorum. Duyguları. Korkuları. Sözcükleri. Her dili anlıyorum. Anlıyor ama kavrayamıyorum.

Berlin, 31 Ekim 1982

Gene hep iyi dostlar buluyorsun. Johann Sebastian Bach. Scott Fitzgerald. *Tender is the Night.* Dışarıda dostun, dev kent Berlin. *“ ‘Eskiden hep on sekizine kadar sayılmaz birşey sanırdım’, dedi Mary.*

‘Doğru’, dedi Abe ona katılarak.

‘Ama sonra da hep aynı.’ “

(Tender is the Night)

Saat 18.06

Kulağımı radyoya kapayıp başımı da kitaptan kaldırıp karşımdaki dolunaya bakıyorum (hemen hemen dolunay). Çok uzağında bir tek yıldız parlıyor. Beni ne kadar etkilediğini ve bana hükmettiğini anladığımdan beri ay en büyük düşmanım oldu. Ay, yoğunlaşmış bir korku. Dolunaylaştıkça artıyor bu korku.

Gece geceyarısına doğru kaydıkça, dolunay karanlığa daha çok gömülüyor. Geceyi aydınlatmak istemesi kötü niyeti. Yarın 1 Kasım. Ölme ayı. Doğa. Yıl. Işık. İnsanların ufak sevinçleri. Kasım –ölme ayı.

Berlin, 6 Kasım 1982

Dün *Tender is the Night*'ı bitirdim. Kitabı okumam iki gün sürdü. Birinci gece bırakmak istedim. Kitap çok güzel, çok duygulu, çok yumuşak, çok zarif, çok acıklı, çok büyük. Kaldırıp, ilerde, İstanbul'daki can sıkıcı gecelerde okumak istedim. Ama gene okuyabilirim. Pavese'yi de yıllar sonra bu kadar büyük ve gittikçe büyüyen ilgiyle okuyup çektiği acıları duyduğuma göre. Benim de tek avuncum acı çekmek değil miydi?

Kitabın sonunda,

"Ne kadar can sıkıcısınız hepiniz", diyor.

Sanki 385. sayfa hepinizin ne kadar can sıkıcı olduğunu söylemek için yazılmış.

Grunewald'a gittim. Ağaçları, ışıkları, renkleri görmek istiyordum. Yarım saat sonra hiçbir şey görmediğimi, yalnız Fitzgerald'ı düşündüğümü, içimde bir sesin: *"Ne kadar can sıkıcısınız hepiniz"* dediğini duydum.

Yirmi yaşlarının başlangıcında olduğum zamanları düşündüm.

Onu ve onunla geçen uzun, büyük İstanbul akşamlarını. Partileri, onun ve onun o gecelerde *Great Gatsby*'i yaşamaya çalışmasını. "O"nun biri öldü. Öteki İskandinavya'da yaşıyor. Tüm dostlar dağıldı. Her şey can sıkıcı. İstanbul'un sıcak yaz gecelerindeki uzun, törensel gecelerini düşündüm. Güzel Türkiye'nin her zaman bir tutukevi olduğunu, tutukevi olarak kalacağını düşündüm. Bizler içinse, yani gerçekten tutuklu, ya da kendi seçmeleriyle tutuklu olmuş olanlar içinse, hiçbir yerde kurtuluş olmadığını. Oradaki uzun yaşamamız bitmeyen bir kavga gibi gelmiştir bana. Orada uzun yıllar, neredeyse otuz yıl, hiç huzur bulamadığımı düşündüm. Gürültünün, müziğin, komşu kavgalarının ne kadar acı verici olduğunu, yıllar boyu beni ezdiğini düşündüm. Ben Anadolu'dan Grunewald'a kadar gelmek zorundaymışım meğer sessizliği algılamak için. Ayağımın altında hışırdayan yaprak seslerini duyabilmek için.

Bu sabah erken uyanıp Grunewald'a koştum. Orada bulduğum havayı yeniden bulabilmek için. İçimde Goethe'nin şiirlerini duyuyordum. Çocukken ezberlemek zorunda kaldığım.

"Hiçbir şey aramamak için kendi başıma ormana gittim, niyetim buydu..."

Sabah sessizliğinin tadını çıkarttım. Soğuğun. Gökyüzünün berrak maviliğinin. Ağaçlardaki kasım ayı renkleri üzerine söyleyecek bir şeyim

yok. Her kasımda oldukları gibiler. Berlin'de her şeye veda edebileceğimi, ama ağaçlara veda edemeyeceğimi düşündüm. Ne denli büyük, aynı zamanda ne denli alçakgönüllü ve sakin Berlin'in bu ağaçları. Sonra birden, artık burada kalabileceğimi, hatta bir köpeğim olabileceğini düşündüm. Köpek sahibi olma düşüncesini hemen kovaladım. Soğuk, bana çocukken, yedi yaşımdayken, annem ve babamla Türkiye'nin sıcak bir yöresinden en soğuk yöresine taşındığımızı düşündürdü. Orada nasıl hastalanmıştım. İlk kışı ateşler içinde geçirmiştim. Yıllarca öksürüp durmuş, öksürmekten uyuyamamıştım. Ateş ve öksürük. Çocukluğum. Dün, buz gibi gölde ördeklerin yüzdüğünü gördüğümde, aklıma Pavese'nin kız kardeşine yazdığı son mektuptan şu sözler geldi: *"Kendimi buzda bir balık gibi duyuyorum..."* Ben de, kendimi buzda bir balık gibi duyuyor, ama bunu söyleyemiyordum.

Sabah Grunewald'a gidip öksürük ve ateşle geçen çocukluğumu düşündüm. Orada, gittiğim ilk sınıfı düşündüm: yaşlı, çirkin, iri, hasta, eğrilmiş tırnakları olan bir öğretmen. Bu kaba elleriyle bütün çocukları döverdi. Beni değil. Bu korkunç elleri hiç unutmadım. Ürkek çocuklar. Saçlarında bitler. Hiç ısıtmayan bir odun sobası, sınıfı yalnız dumana boğardı. Bu sınıfa bir kez gittikten sonra üç ay ateşle yatmıştım. Öğretmenin kaba ellerinden korkuyordum. Bu taşralı çocuklar için korkuyordum. Taşra kenti için korku. Tüm öğretmenlerden korku.

("Ne kadar can sıkıcıydı hepsi")
Evde, Pavese'nin Fitzgerald hakkında yazdıklarını okudum: *"Sana Fitzgerald'dan söz ettiğimi anımsıyor musun? Sana 'Tenera e la notte'yi getirmiştim. Sanırım Fitzgerald üzerine daha çok Maria Livia Serini ile konuştum. Bu yazarın kitaplarını yayınevi için çevirmek istememiştim. Çünkü çok beğeniyordum, çünkü ben de bu tür şeyler yazmak niyetindeydim. Biliyor musun onun hakkında neler anlatıyorlar? Çok içmiş ve neredeyse çıldırarak ölmüş. İşte görülüyor, bir şey olan ve bir şeyler anlatmaya çalışan, böyle bir yazgıyla son bulmak zorunda kalıyor."*

Ben Akdeniz'de güneşin altında öleceğim. Kendime *Tender is the Night* okutacağım ve moda olan şarkılardan birini çaldıracağım. *Felicita, felicita* gibi bir şarkıyı örneğin. Başka bir şey istemem.

Berlin, 19 Kasım 1982

Bulutlar grinin her tonunu taşıyor. Herhangi bir yerde, herhangi bir uzaklıkta duruyor soluk, soğuk güneş. Bulutların arasındaki yarıklardan ışıklar düşüyor. Ağaçlar arasında kaybolan damlara. Rüzgâr bulutları batıdan doğuya kovalıyor. Ben dışarıya bakan pencereyim.

Berlin, 19 Kasım 1982

Saat 22.24
Unutma: Dostların hep yazarlardı. Öyle de kalacaklar. Bir adam ve bir çocuk. Yaşamının en büyük rastlantıları.
Saat 00.14
Yalnız yaşı olmayan ve dünyalarını kendi içlerinde taşıyan insanlara dayanabildiğimi görüyorum.

Berlin, 21 Kasım 1982

Onun, onun ve onun ve onların yitirdikleri, temelinde benim değil, kendi yaşamları.

(...)
Babam ölemiyor, çünkü yaşamaya başlamadı.

Bonn, 30 Aralık 1982
Colmant caddesi

Dün gece Beckett'in *"Sen sesinle yalnız olacaksın. Dünyada kendi sesinden başka ses olmayacak"* cümlesini düşündüm sık sık.
"Sen kendi sesinle yapayalnız kalacaksın. Dünyada kendi sesinden başka bir ses olmayacak."

(...)
Uzun zamanım kalmadı. Önümde kalan zaman benim zamanım, benim can sıkıntım, benim Hiç'im, ama benim olacak.
Kırk yıldır düşündüğüm halde, düşünmeye zamanım olmadığı

duygusundayım.
Varoluşumuzun en ilginç yanı bu düşünsel oyun. Acı, sevgi, kurtuluş, yalnızlık, mutluluk, kin, ölüm, ağaç, dağ, deniz, çocuk, adam, gece, sabah, evlerin duvarları, dünya, dünyayı saran boşluk, sonsuzluk, hepsi düşüncede oluşuyor. Hayır, *“Cogito ergo sum”* demeyeceğim. Peki ne diyeceğim?
“Varım, öyleyse düşünüyorum.”

Zürih, 1 Ekim 1984

Her evin yeşilliklerle çevrili olduğunu gördüm. Mezarlık sessizliğinin bu olağanüstü yeşili burada tüm kente yayılmış. Herkese kendi yeşili. Herkese kendi trafik gürültüsü. Herkese kendi yalnızlığı. Herkese kendi sessizliği. Burada içsel konuşmalar yapmak için yaşanır. İnsan burada ya toplumsal bir olaydır ya da toplumsal bir olayın seyircisi. Ya da insan öylesine zengindir ki, servetin zenginliği içinde erimiştir ve artık canlı gibi görünemez: değerli bir kâğıt ya da anlamsız bir kıymetli taş görünümüne bürünmüştür.

Berlin (Tarihsiz)

Metroda karşımda oturan yaşlı kadın bağırıyor:
— Via bok, via vak, via kak kak kak.
Sonra dilini dışarıya çıkartıyor.
(Yaşama karşı ne kadar doğru bir tavır.)
Friedrichstrasse metro durağında, Batı Berlin’de, insanlar trene aktarma yapmak için kalktıklarında bir sarhoş bağırıyor:
— Ne diye ayaklanıyorsunuz? Ayaklanma mı var?
(Akılsız biri alkolik olmadı şimdiye kadar.)
Doğu Berlin’deki Halk Mutfağında karşımda yaşlı hasta bir Doğu Berlin’li kadın oturuyor.
— Kocam savaşta öldü, iki oğlum da savaşta bombalandı.
(Anlaşıldı. Bundan sonraki savaşlarda aile boyu bombalar çıkacak, aile fertleri nerede olurlarsa olsunlar bulunup öldürülecek.)
Otobüs durağında yaşlı bir Berlin’li kadın bana:
— Nereye gitmek istediğimi unuttum, diyor.
(Ben bilebilseydim.)

Kreuzberg'li bir şair hep aynı siyah şapkayı takıyor. Hep aynı siyah elbiseyi giyiyor. Şiiri de siyah. Bana bir yeşil soğan hediye ediyor.

— Bu yoksulların gülüdür, diyor.

(Şimdiye kadar bana gelen ilk çiçek.)

İ. "Paris Bar" hakkında şunları söylüyor:

— Fassbinder ve benzeri kişiler, yaşıyorlarsa hâlâ, giderler oraya.

Metro Schlesisches Tor durağında bir Berlin'li kadın "Geceyarısına Tükür" adlı kitabı okuyor.

(Saat geceyarısına on var.)

"Berlin'in beni ya batırıp mahvedecek ya da büyütüp geliştirecek bir kent olduğunu hayal ediyorum. Katı, kötü yaşam savaşının hükmettiği bir kente gereksinimim var. Böyle bir kent, benim yalnız iyi niteliklerim olmadığını öğretecek bana. Berlin'de kısa süre içinde ya da uzun bir sürede gerçek bir hoşnutlukla dünyanın benden ne istediğini, benim de ondan ne isteyeceğimi öğreneceğim. Bunu aşağı yukarı duyuyor ve görüyorum bile; ama henüz tam belirgin değil. Orada Berlin'de anlayacağım; orada Berlin'de bir akşam ya da sabahın erken bir saatinde tam belirginlik kazanacak. Eyleme geçmek gerek; cesaret etmeli. Berlin'de hayhuy ve gürültü ve büyük dünya kentinin tüm karmaşası içinde, yorucu iş güç içinde sükûnet bulacağım. Burada söylediklerimden eminim, sözünü ettiğim şeyleri de yaşayacağım."

(Robert Walser, Şair Yaşamı 'Würzburg')

Robert Walser sözünü ettiklerini Berlin'de yaşadı. İçimde inip çıkan yaşamı ben de Berlin'de buldum. Acı içinde sevinç, gerilim ve rahatlık, insanlar arasında yalnızlık, ölüm özlemi içinde yaşam, günlerin uzantısı olan geceler, gecesiz gündüzler, sonsuz sokaklar, sokaksız sonlar.

Zürich, 1985

Burada neyle yaşıyorum? Arabalarla. Sürekli akan arabalarla. Yeni, parlak, her biri bir başka renk ve biçimdeki bu metal hücreler gece gündüz her iki yönde akıyor. Her birinin içinde, hiçbirini tanımadığım, hiçbirinin ne düşüncesinin ne de görüşünün beni ilgilendirmediği biri oturuyor. Burada

neyle yaşıyorum? Acıya dönüşen bir boşlukla. Yitirdiğim sevgilerle. Görmediğim bildiklerimle. Benim olmayan gündüz ve geceyle. Hiçbir kent bilmiyorum ki, ne gecesi ne gündüzü bu denli benden ayrı olsun. Bu denli beni bıraksın. Bir tozdan öte. Ne rüzgârı, ne yağmuru, ne dağlardan sabah yükseldiğini gördüğüm bulutlar –hiçbir şey benim değil.

(Tarihsiz)

Bıraktım. Bıraktım. Hepsini, kendi ve benim dünyamı anlamaları için bıraktım. Ama hiçbiri kendi dünyalarını anlayamadı. Ve bana ölümsüzlüklerin sonsuz acıları kaldı. Ya da sonsuz bağımsızlıkları. Bu kadar duyguyu nasıl taşıyacaktım? Bunca yıl taşımış, bunca büyük kentin onca büyük alanlarında bu yalnızlığıma bir destek aramıştım. Beni yaşamcıl kılmakla en büyük ölümlerin en derin acılarını bana vermemiş mi bu insan olma çabası? Ben, insan olma çabasının sürekli üstüne giden ben? Artık beni benden alsınlar. Atsınlar bir alanın sabah süpürülen, sabah boş şişeleri taşınan bir büyük çöp tenekesine. Ben de biraz onlardan olmak istiyorum. Duyguları ölçüleyen, sevgilerini sevmeyen, acılarını acımayan, yollarını yürümeyen, uykularını uyuyan, iştahlarını yiyen, sevişme isteklerini boşaltanlardan olmak istiyorum. Sevişme isteğinin sonunda tüm aşkları üstleyecek yorulmazlığı değil, yorgunluğu istiyorum bir insanın yürek atışlarında. Ama sessiz gecelerin sonu var mı sanıyorsun? Hayır? Hayır mı? O zaman bir Anadolu bozkırında özlediğin o adsız ve sıfatsız (Zarif? Snob? Dalgacı?) beni, nasıl oluyor da bir Orta-Avrupa kentinin bu kalabalık, trafiği yoğun caddesinin orta yerindeki, bu kahverengi halı döşeli odasında buluyorsun? Çünkü, herkesi, her yerde bulmak mümkün.

Yazmayı keseceğim. Yeter. Gece ilerledi. Neredeyse bir çocuk doğurabilirim.

CÜMLELER

Bir şeyin değişeceği beni ürkütüyor, bir şeyin değişmeyeceği de.

*

Hiç kimseyle birlikte yaşlanmak istemiyorum. Kendimle bile.

*

Sağlıklı kalmak için koşamam. Soluk alayım yeter.

*

Olaylar ve düşünceler, kafamın içinde sürekli acılar olarak birikti.

*

Göl kıyısında yüzünü güneşe vermiş. Solgunluğu on yıllık bir ihtiyarlar evi beyazlığından geliyor.

*

Özlemin içindeyim şimdi. Ama özlemeye gene de devam ediyorum.

*

Anımsıyorum, yaşamı aradığım zamanlarda olacak, hapishane gibi bir istasyon konaklama evinde geceyi geçirdiğimi.

*

Yalnızca seninle yatarken sadığım sana. Bu bile fazla.

*

Çocukluğumuz üzerine kâbus gibi çöken eski kuşaklar, bilinçli yıllarımızı da elimizden almayı başaramayacak. Biz mutlu isek, mutlu olmayı istediğimiz ve bunun için çaba harcadığımız için mutluyuz.

*

Yaşadığım anların, onları yaşarken anıya dönüştüğünü algılar, onları

yaşarken anılaştırırdım. Sonra bunu en güzel biçimde Savinio'da okudum: *"Yaşanan an da anı olacak."*

*

Şunu öğrenmelisin: Sen hiçbir işe yaramaz değilsin. Seni senden çalan toplumdur.

*

Kültür bir şeye cesaret edebilme sorunudur. Okumaya cesaret edebilme, bir görüşe inanmaya cesaret edebilme, görüşlerini açıklayabilme cesaretidir.

*

Güç ve korku her zaman yanyanadır.

*

Ben, belli bir ülkesi olmayan insanlardanım.

*

İnsanın ana dilini yitirmesi, öz kişiliğinin yıkılması demektir.

*

Son bireye kadar savaşmak, kendini feda etmek, yanlış bir kahramanlıktır.

*

Özlem duygusu bende giderek ölüyor. Ancak çok sık gördüğümü ya da ölenleri özlüyorum.

*

Gene her şey benim oldu. Gecelerime, trenlerime, bütün insanlarıma döndüm.

*

Kültür, insanlık uğraşının üstyapısı değil, temelidir.

*

Gene bırakıyoruz gece bizi baştan çıkarsın. Çatılar gerisindeki gölgelerin ardında açık renk bir gölge gibi duruyordu gece.

*

Aşk acısı çekmedim hiç, çünkü dünyanın verdiği acı her zaman güçlüydü.

*

Dünyanın acısı olmasaydı taze yeşil yapraklar üzerindeki güneş ışınlarının anlamı olmazdı.

*

Uzandığımda her şey üzerime yığıldı. Tavana kadar uzanan çini soba, duvar kâğıtları, kentler. Yorgunum.

*

Gece, gündüzün devamı değildir.

*

Asalet ve rütbe ile ilgili kavramları hiçbir dilde öğrenmeyi başaramadım.

*

Meyhanelerde umutsuz bir bekleyiş vardır –kendi kendini bekleyiş.

*

İnsanın kendi dünyası dışında yaşayacağı bir dünya yoktur.

*

İnsanın başkalarına söyledikleri kendi duymak istedikleridir. Yazdıkları, okumak istedikleridir. Sevmesi, sevilmeyi istediği biçimdedir.

*

Herhangi bir yerde, herhangi bir zamanda yaşamım bitti. Bilmiyorum, nerede, ne zaman. Ve işte o bittiği yerde başladı. Acının sonunda. Acı ile.

*

Bittim, yaşamımı kapattım.

İşte “beğendiğim” insanlar:

— lodosta başı ağrımayanlar,
— insan dramının bilincinde olmayanlar,
— her sanat yapıtını aynı biçim ve aynı ölçü ile algılayanlar,
— uçakta iştahla yemek yiyenler,
— karı veya kocasına hayranlık duyanlar,
— kendilerine hakim olmaları gerektiğini sananlar,
— görgüden söz edenler,
— herhangi bir gemide, herhangi bir yabancının ayakkabılarını modaya uygun bulup bu konuda konuşanlar,
— biriyle yatıp, ona iyilik ettiklerini sananlar,
— sabahları genel konular üzerine konuşabilenler,
— özel yaşamlarını gizli tutmaları gerektiğini sanıp, bu konuda hiç söz etmeyenler,
— yemekler ve mutfak üzerine konuşurken, sanki bir askeri darbeden söz eder gibi heyecanlananlar,
— âşık olunca, ömür boyu sürecek eşlerini bulduklarını sananlar.

SARI VE PUSLU

Henüz yataktayım. Bu kentin en güzel özelliği her sabah yeni bir mevsimin insanı karşılaması. Bir gün, sokakları saran güneş ve sıcaklık, ertesi sabah yerini hemen serin bir havaya bırakıveriyor. Ve sevdiğim gri gökyüzü, canlı yeşili üzerine oturuyor ağaçların. Elimde bir gazete kesiği. Beş yıl önce ölmüş bir insanın resmi. Beyaz gömlek giymiş. Yakası açık. Bir elinin duruşunu çok iyi biliyorum. Titreyen, nereye koyacağını bilemediği, terleyen eli. Öteki eli kâğıdın gerisinde yitmiş. O eli tanımıyorum. Gözlerindeki bakış canlı mı, ya da yaklaştığı ölümün izlerini mi taşıyor? Fotoğrafın ne zaman çekildiğini bilemiyorum, ama bugün, onunla ilişkimizden on altı yıl sonra, onun gözlerinde, yaklaştığı ölümün izlerini sezinliyorum. İşte bir gazete parçası. Üzerinde bir fotoğraf. Beş yıl önce Orta Anadolu'da bir mezarlığa gömülmüş bir adam. Berlin'de yemyeşil ağaçlar, gri gökyüzü ve ağaçlar arasında beliren kırmızı, sivri, tek tük çatılara bakan bir kadın. Yaşamımız geçen yıllarının anıları olmadı. Her yıl, her gün, her an yeni bir yaşam oldu. Yalnız benim yıllarımdan değil, varoluşun getirdiklerinden kaynaklanan bir yaşam birikimi ya da birikintisi oldu. Yalnız benim bırakacağım yaşantılarla bitmeyecek, tüm duygu, ilişkiler, sıcaklıklar, acılar ve dış dünyanın olaylarıyla kaynaşıp sürecek, akacak bir olay. Zaman zaman kendimi bağdaştırdığım dış dünya ile giderek zayıflıyor bağlantılarım. Kalkacak bir trene binerken, beni artık içinde bulunduğum ülke, gideceğim kent, ineceğim istasyon, bindiğim tren ve kompartımandaki insanlar pek ilgilendirmiyor. Trene binerken ben'in içinde bulunduğu duygu birikimleri ilgilendiriyor. Dış dünya ile tüm bağlantılarımın duygu birikimlerinden oluştuğunu biliyorum artık. Yazı yazmak isteğinin dış dünyaya karşı bir tür savunma olduğunu daha bir algılıyorum. Yaşamın kendisinin yazı yazmaktan çok daha gerçek, çok daha derin olduğunu da biliyorum. Sözcüklerle yaşamın derinliğini vermeye hiç olanak yok. Çünkü sözcüklerde rüzgârlar ne kadar esebilir? Sözcüklerden nasıl bir güneş doğabilir? Sözcükler açık bir pencere önüne büyük yağmur taneleri olarak yağıp, bir insanı derin uykusundan uyandırıp mutlu kılabilir

mi? Sözcüklerde yağmur ıslaklığı var mı? Sözcükler insanın yanında yatan diğer bir insanın yürek çarpışlarını duyurabilir mi?

Yanımda bir canlının yatmasını neden bu kadar istediğimi şimdi daha iyi duyuyorum. Yaşamaya belki de her şeyin bittiği bir yerde başladım. Ya da kendi yaşamıma inanmıyorum. Ya da kendi varoluşum yetmiyor bana. Yanımdaki bir tene değip, yürek atışlarını duyabildiğimde, yaşamın gücünü algılıyorum.

Peki, o zaman neden en çok sözcüklerde, kitaplarda yaşadım. Çocukluğumda, Dostoyevski'nin nihilist karamsarlığı ve olağanüstü insancıllığı, sonraları Pavese'nin büyük yaşam ve ölüm arayışı, intihar özlemi ve şimdilerde Peter Weiss'in faşizm ve insanın insan tarafından öldürülmesi mekanizması karşısındaki insancıl direnişini duymak, bilmek, okumak, algılamak yaşamının en önemli karşılaşmaları değil mi?

Yaşamın kendisi nötron bombasına çok benziyor. Soluklar, yürek atışları, duygular gidiyor. Kavak ağaçları yükseliyor, Vivaldi'nin, Mozart'ın duyguları –kendi yaşamı adına algılamak istedikleri onunla birlikte ölüyor.

Şimdi odamda Orta Avrupa'nın bu en sevdiğim kentinde Vivaldi dinliyorum. Sonra, hayır aynı anda gazete kesiklerindeki onun beyaz gömlekli fotoğrafına bakıyorum. Kendimi ayrılışların acılarına çoktan alıştırdım. Başlayan her ilişki güzelliklerin yanısıra arayışların da acılarını tattırdı bana. İçine daldığım en büyük mutluluklar her zaman acılarla, her yaşam da biraz olsun ölümle bezenmişti. Yaşamak, bu güç olguyu karşılamak için, başka bir seçenek bulamadığım için. Ölüm güç olduğu için. Yaşam nötron bombasına benzediği için. Bir uçak, gri gökyüzünde alçalıyor. Ağaçların yeşillikleri arasında yer yer şarap rengi yapraklı ağaçlar da yükseliyor.

Pavese, Hemingway'e 3 Ekim 1948'de şunları yazıyor:
"Piedmontese tepelerini hiç gördün mü? Onlar kahverengi, sarı ve puslu, zaman zaman da yeşil... Görsen, severdin. Senin C.P."

YENİDEN AKDENİZ'DE

En sevdiğim görüntü Antalya'da Torosların denize dikey indiği görüntüdür. Dağların dibinde Akdeniz masmavi pus içinde sonsuza açılırken, Torosların dik, güçlü tepeleri zaman zaman pus, zaman zaman havanın berraklığı içinde gökyüzüne yükselir.

Duisburg'un işçi, özellikle Türk işçilerinin oturduğu mahallelerin üzerimde bıraktığı izlenimi anlatmaya neden Torosların görüntüsüyle başladım? Bunlar birbirlerine o kadar ayrı dünyalar ki... Ama biri güzelliği ile çarpıyor, biri korkunçluğu ile. Yağmurlu gri bir hava. Gökyüzünün terkedilmişliği içinde siyah taş bloklar. Hiçbir yerde bu denli büyük siyah taş blokların ev diye dizildiğini görmedim. Kaldırım yollar. Bunlar yol kenarında mezartaşlarından daha ürkütücü. Kapkara. Kaba. Kocaman. Ürkütücü. Herbirinin içi daha da karanlık olmalı. Birçok camdan, başörtülü bir kadın yüzü bakıyor... Gene donuk, gene kara bakıyor? Dışarıda ne görüyor? Taşları, ya da karşısında yükselen kara beton yapıyı. Yoksa özlemini mi? Evlerin arkalarında çamur yığını alanlar var. Bunun dışında başka hiçbir şey yok. Ve birbirine yakın aralıklarla konulmuş, büyük, metal, koyu gri çöp tenekeleri. Taş, kara, eski, kaba, kocaman, karanlık, mutsuz, ürkütücü evler. Çamur. Ve gri, kocaman çöp tenekeleri. Başka hiçbir şey.

İşte çağdaş dünyanın, Batı'nın ileri sanayiinin çalışan yabancılara verdiği mutluluk. Duisburg bacaları ve betonları arasında... giderek uzaklaşan... giderek insanların içindeki özlemini, özlemle birlikte erişilmesini bir düş durumuna getirdiği ülkelerin, uzaklaştıkça hastalandıkları ülkelerinin düşü. Yaşlanan babalar, çöken anneler. Çırpınan, ayak uydurmaya çalışan ikinci kuşak. Evinin, ana-babasının baskısından kurtulamayan, çevresini daha genç, daha atılgan gözlerle izleyen, çırpınan ikinci kuşak.

SONSÖZ GİBİ

Ceset, kokmuş ettir. Güzel, ya peynir ne? Sütün cesedi. Durmadan içeriye girip çıkanlar. Her hastanın sayısız iyileştiricisi var. Kahvaltıdan sonra akıl verenler, öğle yemeğinden sonra akıl verenler. Kente eşlik edenler, bir mağazaya eşlik edenler, ormana eşlik edenler ve her gün burada oturan ve kazak ören sayısız iyileştirici. Sayısız ipek, pamuklu ve yünlü kazak örülüyor. Karışık iplikle, renkli motiflerle yapılanları da var. Kimbilir ne zaman ve hangi amaçla giyilecekler.

Klinikte beş ya da on yıl geçirenler, mutfak ya da bahçede çalışmaya hak kazanıyorlar.

Geldim. Doğru bahçeye koştum. Ağzıma üç yaprak verildi, zehirlendiğimi sandım. Akşamın yaklaştığının farkına varamadım. Sayısız parçalara bölünüşümü, benimle birlikte dünyanın da parçalanışını anımsıyorum. Her şey koyu kahverengi. Benim sayısız parçam, dünyanın ve evrenin sayısız parçası, dönen hareketlerle yeniden bütünleşti. Birinin, bir insanın böyle bir şeyi ancak bir kez yaşayabileceğini söylediğini anımsıyorum. Çok acı vericiymiş. Ben, kendimi parçalarımla birlikte bir ocağın içinde yeniden buldum. Geçmişti. Hangi zamandaydım? Kaç yaşındaydım? Yaşanmış yıllara geri mi dönmüştüm?

Ben bendim. Zaman yaşanmış zamandı. Birkaç yaşanmış gün de eklenmişti bu zamana. Kemerle bağlanmıştım. Acılarım vardı, kendi kendimi kemere bağlı olarak iyileştirmek zorundaydım. Yanıma yaklaşan herkesi düşmanım olarak görüyordum. Onlar dünyaya bunca yıldır acılar veren faşistlerdi. En büyük korkum faşistlerdendi. Benim, faşist olarak gördüklerimin faşist olmadığını görmeyi öğrendim. Bu deney birşey getirdi mi bana? Hayır. Yıllardır faşistlerin zulmü altında yaşayan milyonlarca insan var. Yüzleri, elleri, gövdeleri başka.

Tezer Özlü (1943-1986), yaşarken yayımladığı üç “farklı” kitabıyla edebiyatımızın çok erken yaşta yitirdiği en özgün kalemlerden biri oldu. Avusturya Kız Lisesi’nde okudu. İlk kitabı olan *Eski Bahçe*’yi, (1978) 1963’ten sonra dergilerde yayımlanan öykülerinden oluşturdu. İlk romanı *Çocukluğun Soğuk Geceleri* (1980), kişinin, çocukluğundan başlayarak içine düştüğü yaşamın, kimi zaman fiziksel-kaba, kimi zaman inceltilmiş-dolaylı baskılarıyla karşı karşıya kalışını ve yaşadığı ya da “yaşamasına izin verilmek istenmeyen” farklılığını ve uyumsuzluğunu son derece sarsıcı ve incelikli bir biçimde, “teninde duyarak” işledi.

Özlü, yaşamın anlamını arayan ve bu arayışı hayranlık duyduğu üç yazarın (Svevo, Kafka ve Pavese) izlerini ve izleklerini de sürerek sürdüren ikinci roman/anlatısını ise 1983’te *Auf den Spuren eines Selbstmords* (Bir İntiharın İzinde) adıyla yazmış; yapıt 1983 Marburg Yazın Ödülü’nü kazanmıştı. Bu kitap, daha sonra dilimizde, yazarı tarafından *Yaşamın Ucuna Yolculuk* (1984) adıyla bir anlamda yeniden yaratıldı.

Özlü’nün ölümünün ardından ilk öykü kitabı, daha sonra yazdığı öykülerle bir arada *Eski Bahçe - Eski Sevgi* (1987) adıyla basıldı, kimi günce ve anlatı parçaları *Kalanlar* (1990) adıyla küçük bir kitapçıkta toplandı, *Zaman Dışı Yaşam* (1998) adlı senaryosu da yayımlandı. *Leylâ Erbil’e Mektuplar*’dan (1995) sonra Ferit Edgü’ye yazdığı mektuplar da *Her Şeyin Sonundayım* (2010) başlığıyla yayımlandı. *Çocukluğun Soğuk Geceleri* 2011 yılında Fransızcaya çevrildi.

Tezer Özlü'nün
YKY'deki kitapları:

Eski Bahçe-Eski Sevgi (*1993*)
Yaşamın Ucuna Yolculuk (*1993*)
Kalanlar (*1995*)
Leylâ Erbil'e Mektuplar (*1995*)
Zaman Dışı Yaşam (*1998*)
Yeryüzüne Dayanabilmek İçin (*2013*)

Tezer Özlü'ye Armağan (haz. Sezer Duru, *1997*)